

ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ ΔΗΛΗΤΗΡΙΑΣΜΕΝΩΝ ΔΟΛΩΜΑΤΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΜΕΝΑ ΣΚΥΛΙΑ ΣΤΗ ΘΡΑΚΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ

ΕΤΗΣΙΑ ΑΝΑΦΟΡΑ 2015

LIFE+ PROJECT
“THE RETURN OF THE NEOPHRON”
LIFE10 NAT/BG/000152

ΜΑΡΤΙΟΣ 2016

Οι δραστηριότητες που περιγράφονται στην παρούσα αναφορά πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο του προγράμματος LIFE+ με τίτλο “Επείγοντα μέτρα για την εξασφάλιση της επιβίωσης του Ασπροπάρη (*Neophron percnopterus*) στην Ελλάδα και τη Βουλγαρία” (LIFE10 NAT/BG/000152).

Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία/ BirdLife Greece

Θεμιστοκλέους 80

Τ.Κ. 106 81 Αθήνα

Τηλ.: +302108228704

info@ornithologiki.gr

www.ornithologiki.gr

Κομνηνών 23

Τ.Κ. 546 24 Θεσσαλονίκη

Τηλ.: +302310244245

thess@ornithologiki.gr

WWF-Ελλάς

Λεμπέση 21

Τ.Κ. 117 43 Αθήνα

Τηλ.: +302103311987

www.wwf.gr

WWF-Ελλάς, Πρόγραμμα Έβρου

Δαδιά, Σουφλί

Τ.Κ. 684 00 Έβρος

Τηλ.: +302554032210

ecodadia@otenet.gr

Προτεινόμενη βιβλιογραφική αναφορά:

Βαβύλης, Δ., Kret, E., Saravia, V. & Ντεμίρη, Κ. 2016. Ανίχνευση δηλητηριασμένων δολωμάτων με ειδικά εκπαιδευμένα σκυλιά στη Θράκη και την Κεντρική Ελλάδα, Ετήσια αναφορά 2015, pp. 48. Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία & WWF Ελλάς, Αθήνα (Conservation action C1).

EXECUTIVE SUMMARY

The main goal of the LIFE+ project entitled “Urgent measures to secure the survival of the Egyptian vulture (*Neophron percnopterus*) in Bulgaria and Greece” is to prevent the extinction of the Egyptian vulture from these two countries, by examining the threats they face and implementing direct conservation actions aiming to reduce these threats. In the case of Greece, poison baits have been found to be the main threat and cause of death of the species. During the current project four Egyptian Vultures were found poisoned (one was saved) and another two were suspected to have died from the same cause but their corpses were never found. Taking into account that only a small percentage of poisoned animals are actually found, the previous numbers are just but a reflection of the real impact of the illegal use of poison baits on the Greek population.

In the framework of this project, two Canine Teams (CT) especially trained for the detection of poison baits were created in March 2014 and since then are working in Central Greece and Thrace. Their main objective, in collaboration with local authorities, is to control and clean on time the countryside from poison baits and poisoned animals before they can cause further poisoning.

Patrols cover mainly the territories of last Egyptian vultures in Greece, but not only. In addition, special emphasis, with intense patrolling, is given to sites where a poisoning incident has occurred in the recent past and to areas where new poisoning incidents have been reported by Forestry Services, Management Bodies of protected areas or even civilians.

In 2015, the second year of operation of the CT, 46 patrols were carried out in Central Greece and 21 in Thrace in 64 days and 171 km were covered by the handlers. Totally, 39 dead animals were found poisoned throughout the course of 16 patrols. The most common species found poisoned was the dog (shepherd and/or hunting dogs), with a total number of 24 dead individuals (61.6% of the findings), followed by the fox with 9 dead individuals (23.1% of the findings). Additionally 2 Griffon Vultures, 2 Wolves and 2 domestic cats were found poisoned (respectively 5.1% of the findings). In total, 48 poison baits were found (usually a piece of poisoned meat, but also wax “capsules” containing animal fat and a toxic substance were found in other several occasions). The main suspected reasons for the use of poison baits were the following: fox or wolf extermination, stray dogs control and personal disputes between shepherds and/or hunters.

The toxicological analyses carried out have identified three active ingredients: two of them are pesticides, Phorate and Carbofuran (both banned in Greece), while the third active ingredient was the highly toxic Potassium Cyanide. Some results on ongoing analyses were not available at the time this report was written.

Summarizing the work of the two CT for two years (2014 & 2015) we have the following results: a total of 155 patrols have been carried out covering 376 km (by the handlers). In 35 of them, 66 poisoned animals and 52 poisoned baits have been located. The most common species found poisoned was the dog (shepherd and/or hunting dogs), with a total number of 45 dead individuals (68.2% of the findings), followed by the fox with 13 dead individuals (19.7% of the findings). 77% of the poisoning incidents occurred during the period when the

Egyptian Vulture is present in Greece.

In conclusion, the Canine Teams have proved to be an innovative and effective prevention action that has contributed to throw some light on the extent of the illegal use of poison baits. In addition, this action has also potentially saved from certain death many scavenger birds and mammals, including that of the globally threatened Egyptian vulture..

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	2
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	5
Περιοχή μελέτης	5
Ανίχνευση δηλητηριασμένων δολωμάτων και ζώων.....	6
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	8
Περιστατικά δηλητηρίασης	13
Θράκη	13
Κεντρική Ελλάδα	22
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	27
ΜΕΤΡΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	30
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	31
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	31
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	33

Εικόνα 1. Τα δυο σκυλιά των ομάδων ανίχνευσης δηλητηριασμένων δολωμάτων (Α. Μπούνας, Ορνιθολογική).

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το πρόγραμμα LIFE+ με τίτλο «Επείγοντα μέτρα για την εξασφάλιση της επιβίωσης του Ασπροπάρη (*Neophron percnopterus*) στην Ελλάδα και τη Βουλγαρία» έχει ως κύριο στόχο την αποτροπή της εξαφάνισης του Ασπροπάρη και στις δύο χώρες μελετώντας τις απειλές του. Τα δηλητηριασμένα δολώματα θεωρούνται κύρια απειλή και αιτία θανάτου του Ασπροπάρη στην Ελλάδα.

Στο πλαίσιο αυτού του προγράμματος, δημιουργήθηκαν το 2014 δύο Ομάδες Σκύλων για την Ανίχνευση Δηλητηριασμένων Δολωμάτων (εφεξής ΟΣ), οι οποίες δραστηριοποιούνται έκτοτε στην Κεντρική Ελλάδα και τη Θράκη. Ο στόχος των ΟΣ είναι ο έλεγχος και ο έγκαιρος καθαρισμός της υπαίθρου από δηλητηριασμένα δολώματα ή/και ζώα που μπορούν να προκαλέσουν επιπλέον δηλητηριάσεις. Στην παρούσα αναφορά παρουσιάζεται η δράση των ΟΣ κατά την διάρκεια του 2015, τον δεύτερο χρόνο λειτουργίας τους.

Οι ΟΣ πραγματοποίησαν περιπολίες στην ύπαιθρο, σε περιοχές που χρησιμοποιεί τακτικά ο Ασπροπάρης και άλλα δυο είδη γυπών, το Όρνιο και ο Μαυρόγυπας. Οι ΟΣ έδωσαν μεγάλη έμφαση σε σημεία όπου είχε συμβεί στο πρόσφατο παρελθόν κάποιο περιστατικό δηλητηρίασης ή σε σημεία νέων περιστατικών κατόπιν γνωστοποίησης από τις δασικές υπηρεσίες, τους φορείς διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, κυνηγετικές ομοσπονδίες αλλά και πολίτες.

Το 2015 διεξήχθησαν 46 περιπολίες στην Κεντρική και Βόρεια Ελλάδα και 21 στη Θράκη κατανεμημένες σε 64 ημέρες. Συνολικά, σε 16 περιπολίες βρέθηκαν 39 νεκρά ζώα τα οποία ταυτοποιήθηκαν ως δηλητηριασμένα. Τα πιο κοινά είδη που βρέθηκαν νεκρά ήταν σκυλιά (τσοπανόσκυλα ή/και κυνηγόσκυλα), με 24 θανάτους (61.6% των ευρημάτων) και αμέσως μετά οι αλεπούδες με εννέα θανάτους (23.1% των ευρημάτων). Συνολικά εντοπίστηκαν 48 δηλητηριασμένα δολώματα, όπου σε κάποιες περιπτώσεις ήταν ένα κομμάτι κρέας με τοξική ουσία, ενώ σε άλλες ήταν κάψουλα παραφίνης με περιεχόμενο λίπους και τοξικής ουσίας. Βάσει των εμπειριών που έχουν αποκτήσει οι ΟΣ και σύμφωνα με τις μαρτυρίες των ντόπιων, οι κύριοι λόγοι χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων πιθανότατα ήταν οι εξής: εξόντωση αλεπούς ή λύκου, έλεγχος των αδέσποτων σκύλων και προσωπικές αντιδικίες μεταξύ βοσκών ή/και κυνηγών.

Από τα τοξικολογικά αποτελέσματα που ήταν διαθέσιμα μέχρι τη στιγμή συγγραφής της αναφοράς, έχουν αναγνωριστεί δύο δραστικές ουσίες φυτοφαρμάκων, το Phorate και το Carbofuran, η χρήση των οποίων είναι απαγορευμένη στην Ελλάδα και κυανιούχο άλας, συγκεκριμένα το κυανιούχο κάλιο.

Οι ΟΣ είναι μία πρωτοποριακή και αποτελεσματική δράση πρόληψης που συμβάλλει στην ανάδειξη της έκτασης της παράνομης χρήσης των δηλητηριασμένων δολωμάτων. Επίσης, αυτή η δράση έχει πιθανώς σώσει πολλά πτωματοφάγα ζώα από βέβαιο θάνατο, μεταξύ άλλων και του παγκοσμίως απειλούμενου Ασπροπάρη.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το πρόγραμμα LIFE+ με τίτλο «Επείγοντα μέτρα για την εξασφάλιση της επιβίωσης του Ασπροπάρη (*Nephrone percnopterus*) στην Ελλάδα και τη Βουλγαρία» (LIFE10 NAT/BG/000152) ξεκίνησε τον Οκτώβριο του 2011 και θα ολοκληρωθεί στο τέλος του 2016. Το πρόγραμμα ήταν μια κοινή πρωτοβουλία της Βουλγάρικης Ορνιθολογικής Εταιρείας (BSPB), της Ελληνικής Ορνιθολογικής Εταιρείας (ΕΟΕ), του WWF Ελλάς και της Βρετανικής Ορνιθολογικής Εταιρείας (RSPB). Το έργο υλοποιείται σε 27 Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) του Δικτύου Natura 2000 (15 στην Ελλάδα και 12 στη Βουλγαρία). Ο κύριος στόχος του προγράμματος είναι η αποτροπή της εξαφάνισης του Ασπροπάρη και στις δύο χώρες μελετώντας τις απειλές που αντιμετωπίζει, τις αιτίες της αναπαραγωγικής του αποτυχίας, τα χαμηλά ποσοστά επιβίωσης και τέλος την κατάσταση του είδους στην Αφρική, όπου και διαχειμάζει.

Ο Ασπροπάρης είναι ο μικρότερος από τους τέσσερις γύπες της Ευρώπης με ευρύτερη γεωγραφική κατανομή στη Νότια Παλαιαρκτική και τη Βόρεια Αφρική (Cramp & Simmons 1980, del Hoyo *et al.* 1994, Baumgart 2001). Κάθε χρόνο μεταναστεύει και διαχειμάζει στην Αφρική. Το είδος είναι παγκοσμίως απειλούμενο και περιλαμβάνεται στην Κόκκινη Λίστα της IUCN ως “Κινδυνεύον”, λόγω της απότομης και συνεχούς μείωσης σε όλη την κατανομή του (Birdlife International 2008). Την τελευταία δεκαετία ο πληθυσμός του έχει μειωθεί δραματικά σε όλα τα Βαλκάνια (Veleviski *et al.* 2015). Το 2015 καταγράφηκαν μόνο 10 ενεργές επικράτειες στην Ελλάδα, περιορισμένα στη Θράκη, την Κεντρική Ελλάδα και την Ήπειρο (Αδημοσίευτα στοιχεία).

Τα δηλητηριασμένα δολώματα θεωρούνται κύρια απειλή και αιτία θανάτου του Ασπροπάρη, αλλά γενικά και των άλλων γυπών στα Βαλκάνια (Andevski 2013, Dobrev & Stoychev 2013). Στην Ελλάδα έχουν καταγραφεί τουλάχιστον 12 δηλητηριασμένοι Ασπροπάρηδες κατά την περίοδο 2003-2013 (Skartsi *et al.* 2014). Σε αυτούς πρέπει να προστεθεί και ο Ασπροπάρης που βρέθηκε δηλητηριασμένος μέσα στην φωλιά του στην περιοχή των Μετεώρων τον Ιούλιο του 2015¹. Λαμβάνοντας υπόψη το μικρό ποσοστό των δηλητηριασμένων ζώων που πράγματι εντοπίζονται, ο αριθμός αυτός αντικατοπτρίζει την πραγματική επίπτωση της παράνομης χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων που πρέπει να είχε στον ελληνικό πληθυσμό του. Η ιστορία του Λάζαρου, ενός Ασπροπάρη που δηλητηριάστηκε δυο φορές (την πρώτη φορά διασώθηκε, τη δεύτερη δυστυχώς όχι)² δείχνει αναμφισβήτητα το μεγάλο πρόβλημα της χρήσης των δηλητηριασμένων δολωμάτων στην Ελλάδα (Skartsi *et al.* 2014) ειδικά για αυτό το εμβληματικό είδος.

Τα σκυλιά με την οξεία όσφρηση τους χρησιμοποιούνται από την αστυνομία και το στρατό για τον εντοπισμό διαφόρων οσμών και τη διάσωση ανθρώπων. Χρησιμοποιούνται επίσης σε δράσεις προστασίας της φύσης, στο κυνήγι και τώρα τελευταία στη διάγνωση μερικών μορφών καρκίνου (Miklosi 2011). Σε κάποια πεδία που εργάζονται τα σκυλιά είναι αδύνατον να ανταποκριθεί ο άνθρωπος, αλλά όμως και σε αυτά που μπορεί, πάλι τα σκυλιά αποδεικνύονται πιο αποτελεσματικά. Μια βασική διαφορά μεταξύ σκύλου και ανθρώπου είναι ότι ο σκύλος τον κόσμο γύρω του τον αντιλαμβάνεται από την όσφρηση του, έχοντας περίπου 220 εκατομμύρια αισθητήρες (ο άνθρωπος περίπου 5 εκ.) (Jensen, 2007).

Στην Ισπανία ήδη από το 2004 χρησιμοποιούνται για την καταπολέμηση των δηλητηριασμένων δολωμάτων ειδικά εκπαιδευμένοι σκύλοι. Κατά την περίοδο 2004-2012, η ισπανική Ομάδα Σκύλων εντόπισε πάνω από 5.000 δολώματα/δηλητηριασμένα ζώα μόνο στην Ανδαλουσία (Boletín informativo sobre Geodiversidad y Biodiversidad de Andalucía, 2015). Η αποτελεσματικότητα των σκύλων στον εντοπισμό δηλητηριασμένων δολωμάτων ήταν μεγαλύτερη από 85% αποδεικνύοντας ότι το συγκεκριμένο εργαλείο αποτελεί ένα εξαιρετικό μέσο στην καταπολέμηση της χρήσης των δηλητηριασμένων δολωμάτων (Συνοπτική παρουσίαση προγράμματος LIFE09 NAT/ES/00533). Η μοναδικότητα των Ομάδων Σκύλων ως διαχειριστικό εργαλείο στην μάχη ενάντια στα δηλητηριασμένα δολώματα τις έχει κάνει πολύ δημοφιλή σε πολλές Ευρωπαϊκές χώρες. Αυτή τη στιγμή, τέτοιες ομάδες δραστηριοποιούνται εκτός από την Ισπανία, στην Πορτογαλία, την Ιταλία, την Ουγγαρία και την Ελλάδα. Πολλές ακόμα χώρες σκοπεύουν στο άμεσο μέλλον να αποκτήσουν τέτοιους σκύλους. Σε πολλές περιπτώσεις τις Ομάδες Σκύλων λειτουργούν και διαχειρίζονται δημόσιοι φορείς με

1 <http://lifeneophron.eu/en/news-view/348.html>

2 <http://lifeneophron.eu/en/Vultures-stories.html>

αρμοδιότητα την προστασία του περιβάλλοντος.

Το Φεβρουάριο του 2014 στην Ισπανία, δυο συνεργάτες της Ελληνικής Ορνιθολογικής Εταιρείας και του WWF Ελλάς αντίστοιχα, έλαβαν εντατική εκπαίδευση ώστε να αποκτήσουν την εξειδίκευση του χειριστή σκύλου, των πρώτων Ομάδων Ανίχνευσης Δηλητηριασμένων Δολωμάτων στην Ελλάδα. Η εκπαίδευση πραγματοποιήθηκε από τον επαγγελματία εκπαιδευτή Jesus Lopez Valladolid, ο οποίος διαθέτει πάνω από 20 χρόνια εμπειρίας στο θέμα³. Η μέθοδος της εκπαίδευσης είναι γνωστή ως ARCON METHOD (Parejo Garcia, 2013) και βασίζεται στην επιβράβευση του σκύλου με παιχνίδι. Πλέον από το Μάρτιο του 2014 οι δύο Ομάδες Σκύλων για την Ανίχνευση Δηλητηριασμένων Δολωμάτων (εφεξής ΟΣ) βρίσκονται στην Κεντρική Ελλάδα και τη Θράκη με στόχο τον έλεγχο και τον καθαρισμό της υπαίθρου από δηλητηριασμένα δολώματα και ζώα που μπορούν να προκαλέσουν επιπλέον δηλητηριάσεις. Όσοι περισσότερες περιοχές ελεγχθούν και «καθαριστούν», τόσες λιγότερες πιθανότητες υπάρχουν για να δηλητηριαστούν Ασπροπάρηδες και άλλα ζώα (γύπες, αετοί, θηλαστικά κ.λπ.). Η λειτουργία των δύο ΟΣ εντάσσεται στη δράση C1⁴ του προγράμματος LIFE10 NAT/BG/000152. Το 2014 διεξήχθησαν 53 περιπολίες στην Κεντρική Ελλάδα και 35 στη Θράκη καταγεγραμμένες σε 78 ημέρες. Συνολικά, σε 19 περιπολίες βρέθηκαν 26 νεκρά ζώα τα οποία ταυτοποιήθηκαν ως δηλητηριασμένα. Τα πιο κοινά είδη που βρέθηκαν νεκρά ήταν σκυλιά (τσοπανόσκυλα ή/και κυνηγόσκυλα), με 21 θανάτους (80% των ευρημάτων) και αμέσως μετά αλεπούδες με τέσσερις θανάτους (15% των ευρημάτων). Σε ορισμένα περιστατικά, εντοπίστηκαν και τα δηλητηριασμένα δολώματα, όπου στις περισσότερες περιπτώσεις ήταν ένα κομμάτι κρέας με δηλητήριο (Kret *et al.* 2015).

Όταν αναφερόμαστε σε ένα δηλητηριασμένο δόλωμα ή «φόλα» όπως είναι ευρέως γνωστό, εννοούμε ένα κομμάτι τροφής (συνήθως κρέας, αλλά όχι μόνο) στο οποίο έχει προστεθεί κάποια δηλητηριώδης ουσία με στόχο τη θανάτωση ζώων. Η χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων στην Ελλάδα είναι παράνομη και διώκεται ποινικά⁵. Τα είδη στα οποία στοχεύουν τα δηλητηριασμένα δολώματα είναι πολλά με τα πιο κύρια να είναι τα σκυλιά (αδέσποτα, ποιμενικά, κυνηγετικά), οι αλεπούδες, οι λύκοι και οι αρκούδες. Τα κύρια κίνητρα για τη χρήση των δολωμάτων είναι οι ζημιές που προκαλούνται από τα παραπάνω είδη σε παραγωγικά ζώα, καλλιέργειες και θηράματα, καθώς και οι προσωπικές αντιδικίες μεταξύ χρηστών γης (Skartsi *et al.* 2014). Υπάρχουν διάφοροι τύποι δηλητηριασμένων δολωμάτων, μπορεί να είναι ένα κομμάτι κρέας, κόκκαλο, λίπος ή ακόμα και ολόκληρο κουφάρι ζώου. Τα δηλητήρια που χρησιμοποιούνται επίσης ποικίλουν και περιλαμβάνουν ένα μεγάλο εύρος χημικών ουσιών (συνήθως φυτοφαρμακευτικής προέλευσης), όπως τα οργανοφωσφορικά εντομοκτόνα, τα χλωριωμένα εντομοκτόνα και οι καρβαμιδικό εστέρες, το κυανιούχο κάλιο, μέχρι ακόμα και στρυχνίνη (Κορμπέτη & Πολίτης, 2012). Όταν ένα ζώο καταναλώσει ένα δόλωμα δηλητηριάζεται και πολύ συχνά καταλήγει στο θάνατο. Όμως η δηλητηρίαση δεν σταματά εκεί, καθώς πολλά από τα δηλητήρια παραμένουν ενεργά στο κουφάρι του ζώου. Συνεπώς, αν κάποιο πτωματοφάγο τραφεί από ένα δηλητηριασμένο ζώο δηλητηριάζεται και αυτό δευτερογενώς. Έτσι από ένα μόνο δηλητηριασμένο δόλωμα αρχίζει μια αλυσίδα θανάτου που μπορεί να επηρεάσει και πολλούς άλλους οργανισμούς όπως πουλιά, σαπροφάγα έντομα, εντομοφάγα θηλαστικά κ.α. (Εικόνα 2).

Με την παρούσα τεχνική αναφορά παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της εργασίας των δύο ΟΣ κατά το δεύτερο χρόνο λειτουργίας τους τα οποία επ' ουδενί δεν απεικονίζουν τον πραγματικό αριθμό των περιστατικών παράνομης χρήσης δολωμάτων στην περιοχή μελέτης. Τα περιστατικά είναι σαφώς περισσότερα, άγνωστο πόσα παραπάνω.

3 <http://www.perroscontraelveneno.es/>

4 Δημιουργία Πιλοτικού Δικτύου Ενάντια στη Χρήση των Δηλητηρίων

5 Για τη δηλητηρίαση κατοικίδιων: Ν.4039/12,αρ.16-α.

Για τη δηλητηρίαση της άγριας πανίδας:

- ΝΔ 86/69,αρ.252,π.5
- ΠΔ 67/81, αρ.9
- ΠΚ αρ. 282
- ΚΥΑ Η.Π. 37338/1807/Ε.103/01.09.2010 αρ. 8π.1
- ΚΥΑ Η.Π. 14849/853/Ε103/04.04.2008 αρ. 13 π.3

Τα περιστατικά αυτά αλλά και όσα εντοπίζονται από τους συνεργάτες της Ελληνικής Ορνιθολογικής Εταιρείας και του WWF Ελλάς χωρίς τη χρήση των ΟΣ, λόγω μη έγκαιρης ενημέρωσης, καταχωρούνται στη βάση καταγραφής περιστατικών δηλητηριασμένων δολωμάτων που ενημερώνεται και διαχειρίζεται από την Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία.

Εικόνα 2. Αναπαράσταση της «αλυσίδας θανάτου» που μπορεί να προκύψει από ένα και μόνο δηλητηριασμένο ζώο (<https://www.rewildingeurope.com>).

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Περιοχή μελέτης

Η περιοχή μελέτης βρίσκεται στους Νομούς Έβρου, Ροδόπης, Τρικάλων, Γρεβενών και Ιωαννίνων (Χάρτες 1 & 2). Χαρακτηρίζεται από ορεινό και ημιορεινό ανάγλυφο και επικαλύπτεται πλήρως ή εν μέρει, με έντεκα περιοχές ΖΕΠ του δικτύου Natura 2000, δύο από αυτές τις περιοχές ανήκουν στα Εθνικά Πάρκα: Δάσος Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου και Βόρειας Πίνδου. Σε κάποιες περιπτώσεις που υπήρχε ανάγκη οι περιοχές έρευνας επεκτάθηκαν εκτός των προαναφερόμενων περιοχών. Οι ΟΣ πραγματοποίησαν περιπολίες στην ύπαιθρο, στις περιοχές τις οποίες χρησιμοποιεί τακτικά ο Ασπροπάρης και οι άλλοι γύπες, ο Μαυρόγυπας (*Aegypius monachus*) και το Όρνιο (*Gyps fulvus*). Οι ΟΣ έδωσαν μεγάλη έμφαση σε σημεία όπου συνέβη πρόσφατα κάποιο περιστατικό δηλητηρίασης με βάση τα αποτελέσματα της μελέτης «Εκτίμηση της παράνομης χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων σε περιοχές του Δικτύου Natura 2000 στην Ελλάδα και τη Βουλγαρία για το διάστημα 2003-2012» που συντάχθηκε στο πλαίσιο της δράσης Α3⁶ του LIFE+ (Skartsi *et al.* 2014) ή σε σημεία νέων περιστατικών κατόπιν γνωστοποίησης από τις δασικές υπηρεσίες, τους φορείς διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, κυνηγετικές ομοσπονδίες αλλά και από πολίτες.

Χάρτης 1. Περιοχή μελέτης στην Κεντρική Ελλάδα με 6 ΖΕΠ του δικτύου NATURA 2000 και ενεργές φωλιές του Ασπροπάρη το 2015.

6 Action A3: Study the mortality factors at project sites with specific accent on the historic and recent use of poison, and their impacts to inform conservation actions and dissemination actions.

Χάρτης 2. Περιοχή μελέτης στη Θράκη με 5 ΖΕΠ του δικτύου NATURA 2000 και ενεργές επικράτειες του Ασπροπάρη το 2015.

Ανίχνευση δηλητηριασμένων δολωμάτων και ζώων

Κάθε αποστολή της ΟΣ για την ανίχνευση δηλητηριασμένων δολωμάτων απαιτούσε μια προσεκτική προετοιμασία και σχεδιασμό της επίσκεψης, λαμβάνοντας υπόψη την τοπογραφία της περιοχής, τις καιρικές συνθήκες, τις ιδιοκτησίες γης, τις πληροφορίες των χρηστών γης κ.λπ. Το καλοκαίρι, η έρευνα ξεκινούσε πολύ νωρίς το πρωί για την αποφυγή των υψηλών θερμοκρασιών. Οι χειριστές, αλλά και τα σκυλιά έπρεπε να τηρούν ένα πρωτόκολλο ντυσίματος (Εικόνα 3). Επιπλέον, ο εξοπλισμός των χειριστών περιλάμβανε: GPS, φωτογραφική μηχανή, πλαστικές σακούλες διαφορών μεγεθών, δοχεία για δηλητηριασμένα δολώματα και γάντια νιτριλίου μιας χρήσης. Ο εξοπλισμός για τους σκύλους περιλάμβανε: νερό, πρώτες βοήθειες και παιχνίδι για την επιβράβευση. Σε κάθε επίσκεψη, η περιπολία του χειριστή καταγραφόταν μέσω GPS.

Κάθε φορά που οι ΟΣ είχαν προγραμματίσει περιπολία, ειδοποιούσαν πρώτα το δασαρχείο της αντίστοιχης περιοχής. Λόγω της υποστελέχωσης της υπηρεσίας τους ή άλλων υποχρεώσεων και προτεραιοτήτων, οι δασοφύλακες δεν μπορούσαν να συμμετάσχουν σε όλες τις περιπολίες.

Ο μέσος όρος της περιπολίας χωρίς ευρήματα ήταν περίπου μια ώρα, διότι η αποτελεσματικότητα (επικέντρωση, κίνητρο και αυτονομία) των σκύλων μειώνεται αρκετά, αν την πρώτη ώρα δεν εντοπίσουν κάτι. Όμως στην περίπτωση που εντόπιζαν κάποιο εύρημα, οι σκύλοι ήταν ικανοί να δουλέψουν μέχρι έξι ώρες, ανάλογα με τις καιρικές συνθήκες.

Σε κάθε εύρεση δηλητηριασμένου δολώματος ή ζώου καταγράφηκαν οι γεωγραφικές συντεταγμένες της θέσης του και πραγματοποιήθηκε η λήψη των απαραίτητων φωτογραφιών από όλες τις πλευρές του ευρήματος. Το κάθε εύρημα συλλεγόταν προσεκτικά σε μια πλαστική σακούλα και ανάλογα με την περίπτωση, είτε μεταφερόταν άμεσα στο αγροτικό κτηνιατρείο της περιοχής ή αποθηκευόταν στους καταψύκτες που

διαθέτουν οι οργανώσεις για τη διεξαγωγή των τοξικολογικών εξετάσεων.

Εικόνα 3. Η ομάδα εν δράσει με τον απαραίτητο εξοπλισμό

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Το 2015 διεξήχθησαν συνολικά 67 περιπολίες, 46 περιπολίες στην Κεντρική και Βόρεια Ελλάδα και 21 στη Θράκη κατανεμημένες σε 64 ημέρες (κάποιες φορές έγιναν περισσότερες της μίας περιπολίας ανά ημέρα) με περίπου 170 χιλιόμετρα να έχουν καλυφθεί από τους χειριστές των σκύλων (Πίνακας 1). Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι τα σκυλιά διανύουν, κατά μέσο όρο, τέσσερις φορές περισσότερα χιλιόμετρα από

Πίνακας 1. Αριθμός περιπολιών, δηλητηριασμένων δολωμάτων (δδ) και ζώων που εντοπίστηκαν στην Κεντρική Ελλάδα και Θράκη.

Ενόητες περιοχής μελέτης	ΖΕΠ	Κωδικός	Αριθμός περιπολιών	Χλμ	Αριθμός περιπολιών με ευρήματα	Αριθμός δ. ζώων	Είδη	Αριθμός δδ
Κεντρική & Βόρεια Ελλάδα	Αντιχάσια Όρη και Μετέωρα	GR1440005	31	62	4	5	4 Τσοπανόσκυλα 1 Γάτα	3
	Κερκέτιο Όρος	GR1440006	4	7	0	0		0
	Λίμνη Μικρή Πρέσπα και Λίμνη Μεγάλη Πρέσπα	GR1340001	5	12	0	0		0
	Εκτός ΖΕΠ		6	17	3	2	1 Λύκος 1 Αλεπού 1 Τσοπανόσκυλο	22
	Δάσος Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου	GR1110002	4	13	2	1		1
	Ορεινός Έβρος – Κοιλιάδα Δερείου	GR1110010	4	14	2	14	6 Τσοπανόσκυλα 1 Κυνηγόσκυλο 7 Αλεπούδες	20
Θράκη	Νότιο Δασικό Σύμπλεγμα Έβρου	GR1110009	2	11	0	0		0
	Κοιλιάδα Φιλιούρι	GR1130011	1	4	1	2	2 Όρνια 7 Τσοπανόσκυλα 2 Κυνηγόσκυλα	0
	Κοιλιάδα Κομψάτου	GR1130012	2	9	1	11	1 Λύκος 1 Αλεπού 3 Κυνηγόσκυλα	1
	Εκτός ΖΕΠ		8	22	3	4	1 Γάτα	1
	Σύνολο			67	171	16	39	18 Τσοπανόσκυλα (46.2%) 9 Αλεπούδες (23,1%) 6 Κυνηγόσκυλα (15.4%) 2 Όρνια (5.1%) 2 Λύκοι (5.1%) 2 Γάτες (5.1%)

τους χειριστές τους. Συνολικά, στις 16 από τις 67 περιπολίες βρέθηκαν ευρήματα. Από αυτά, τα 39 ήταν νεκρά ζώα τα οποία ταυτοποιήθηκαν ως δηλητηριασμένα. Τα πιο κοινά είδη που βρέθηκαν νεκρά ήταν σκυλιά

(τσοπανόσκυλα ή/και κυνηγόσκυλα), με 24 θανάτους (61.6% των ευρημάτων) και αμέσως μετά αλεπούδες με εννέα θανάτους (23,1% των ευρημάτων). Όσον αφορά στα δηλητηριασμένα δολώματα εντοπίστηκαν συνολικά 48, όπου σε κάποιες περιπτώσεις ήταν ένα κομμάτι κρέας με δηλητήριο, σε άλλες ήταν λίπος κλεισμένο σε κάψουλα παραφίνης μαζί με κυανιούχο άλας, ενώ σε μια περίπτωση είχε χρησιμοποιηθεί ολόκληρο κουφάρι ζώου. Βάσει των εμπειριών που έχουν αποκτήσει οι ΟΣ και σύμφωνα με τις μαρτυρίες των ντόπιων, οι κύριοι λόγοι χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων πιθανότατα ήταν: εξόντωση αλεπούς ή λύκου, έλεγχος των αδέσποτων σκύλων και προσωπικές αντιδικίες μεταξύ βοσκών ή/και κυνηγών.

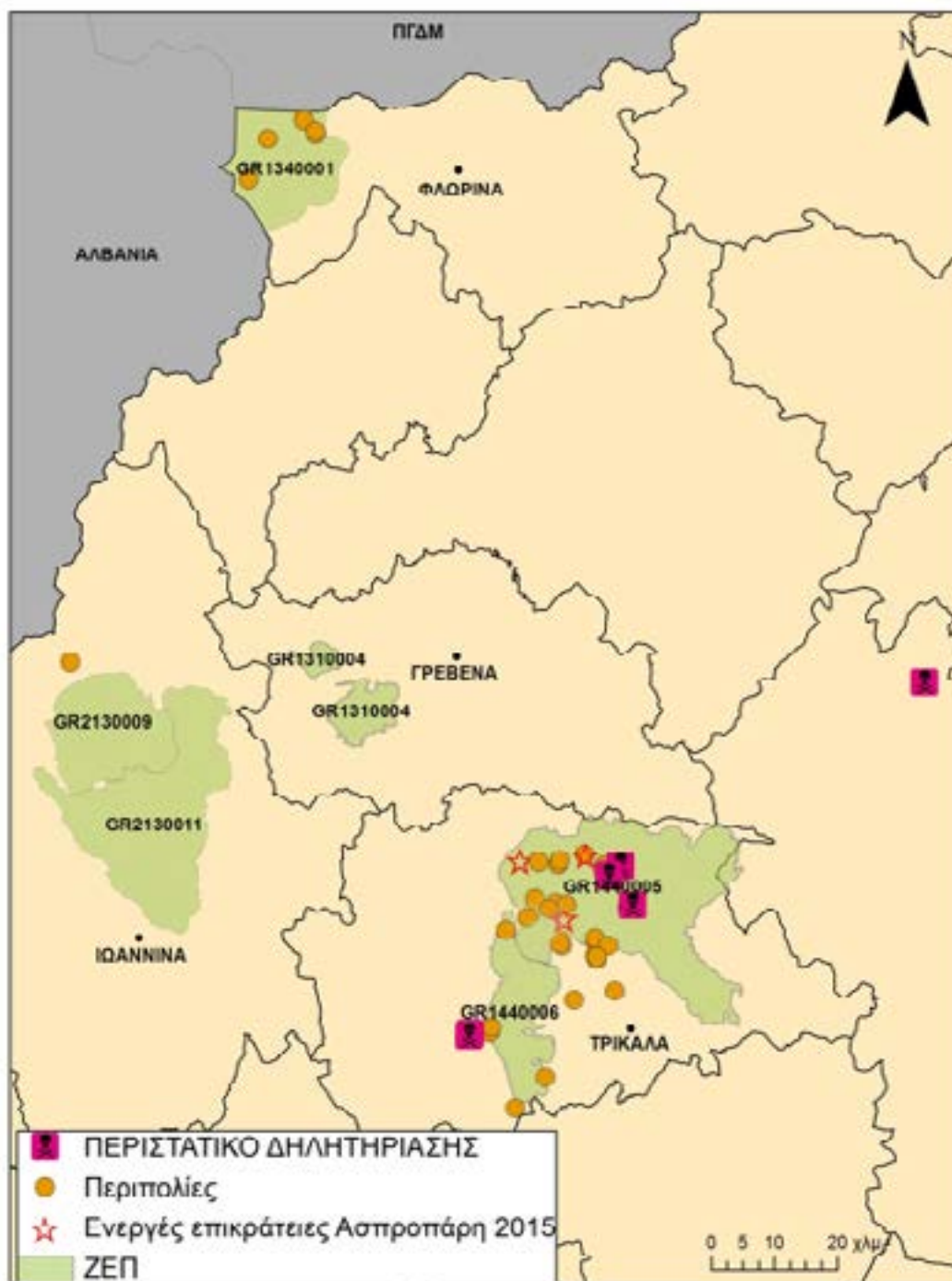
Στην Κεντρική Ελλάδα η πλειοψηφία των περιστατικών ήταν εντός ΖΕΠ και σε αρκετές περιπτώσεις σε πολύ μικρή απόσταση από ενεργές φωλιές Ασπροπάρη εντός της αναπαραγωγικής περιόδου (Πίνακας 2, Χάρτης 3). Η επικράτεια του είδους έχει καταγραφεί να εκτείνεται σε 253 τετραγωνικά χιλιόμετρα (López-López *et al.* 2014). Τα περιστατικά στα οποία βρέθηκαν δηλητηριασμένα δολώματα ή/και δηλητηριασμένα ζώα ερευνήθηκαν έπειτα από ειδοποίηση είτε από το δασαρχείο είτε από ιδιώτες (κτηνοτρόφοι, κτηνίατροι, πολίτες και κυνηγοί).

Πίνακας 2. Ημερομηνία, περιοχή, απόσταση κάθε περιστατικού από γνωστή ενεργή φωλιά Ασπροπάρη στην Κεντρική Ελλάδα και Θράκη.

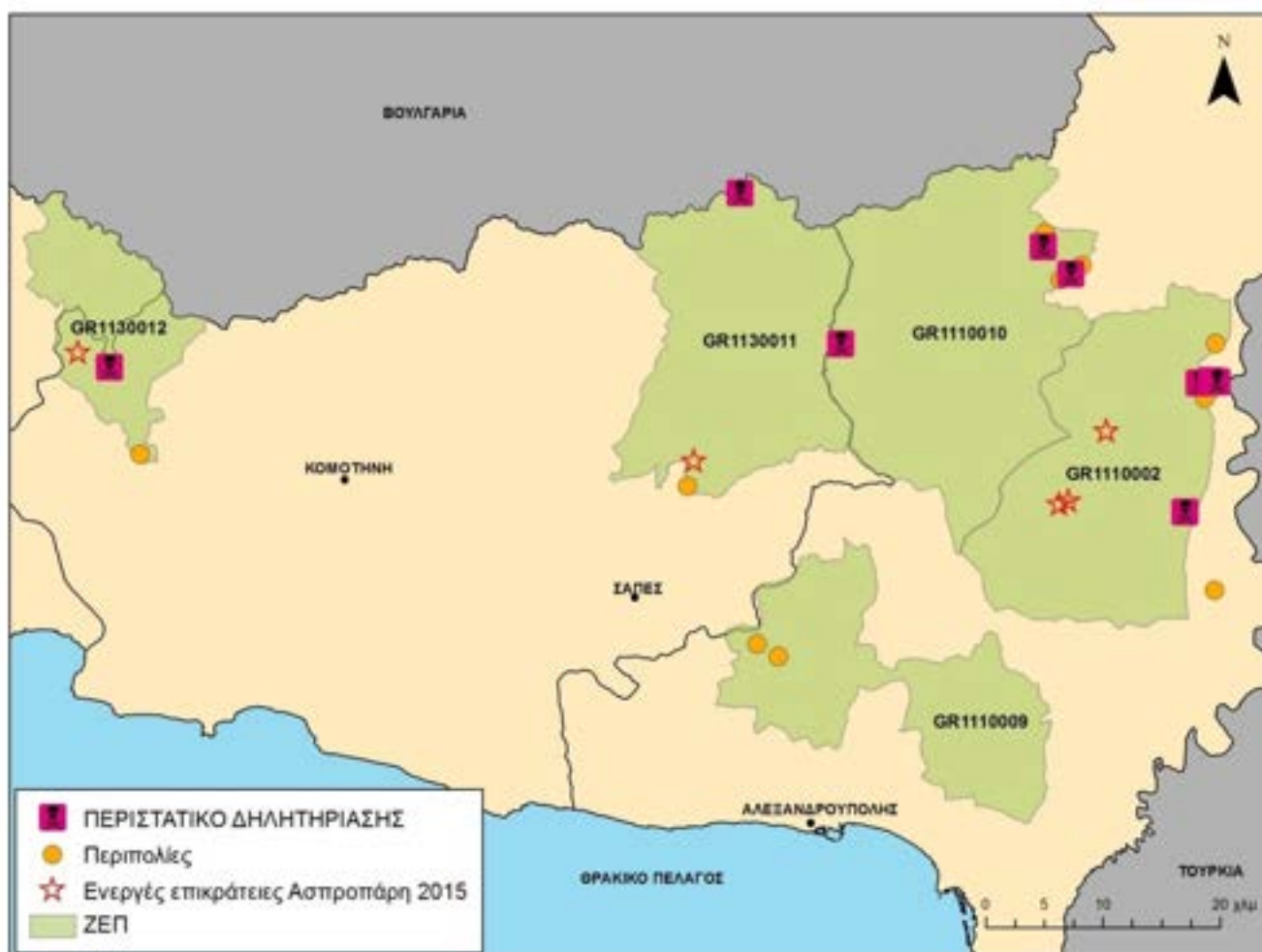
Ενότητα περιοχής μελέτης	ΖΕΠ	Ημερομηνία	Περιοχή/ Χωριό προέλευσης	Ενεργή φωλιά Ασπροπάρη (κωδικός)	Απόσταση από ενεργή φωλιά (χλμ)	Περίοδος παρουσίας Ασπροπάρη στην Ελλάδα
		περιστατικού				
Κεντρική Ελλάδα	Αντιχάσια Όρη και Μετέωρα	23/2/2015	Καλλιθέα	PALE1	5	OXI
	Εκτός ΖΕΠ	22/3/2015	Περτούλι	AGST1	24	NAI
	Αντιχάσια Όρη και Μετέωρα	1/5/2015	Καλοχώρι	PALE1	11	NAI
	Αντιχάσια Όρη και Μετέωρα	14/7/2015	Καλλιθέα	PALE1	5	NAI
	Εκτός ΖΕΠ	27/10/2015	Όλυμπος	PALE1	60	OXI
	Δάσος Διαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου	2/2/2015	Σουφλί	SEIT1	8.8	OXI
Θράκη	Δάσος Διαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου	16/4/2015	Σουφλί	SEIT1	9.9	NAI
	Δάσος Διαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου	10/4/2015	Λύρα	KAPS5	10	NAI
	Κοιλιάδα Φιλιούρι	24-26/4/2015	Άνω Βυρσίνη	NEAS1	23	NAI
	Δάσος Διαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου	19/5/2015	Σουφλί	SEIT1	9.2	NAI
	Κοιλιάδα Κομπάτου	13/7/2015	Γιδότοπος	KOMP 3	2.8	NAI
	Ορεινός Έβρος - Κοιλιάδα Δερειού	18/7/2015	Πετρόλοφος	NEAS1	16	NAI
	Ορεινός Έβρος - Κοιλιάδα Δερειού	27-28/9/2015	Σιδηρώ	SEIT1	13.6	NAI
	Δάσος Διαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου	30/11/2015	Σουφλί	SEIT1	10.4	OXI

Στη Θράκη, τα περισσότερα περιστατικά με δηλητηριασμένα δολώματα έλαβαν χώρα εντός των περιοχών ΖΕΠ

και στην πλειοψηφία τους ήταν αρκετά κοντά στις περιοχές του Ασπροπάρη και εντός της αναπαραγωγικής περιόδου (Πίνακας 2, Χάρτης 4). Στο σημείο αυτό είναι πολύ σημαντικό να τονιστεί ότι όλες οι περιπολίες, όπου εντοπίστηκαν δηλητηριασμένα ζώα ή δολώματα πραγματοποιήθηκαν μετά από ειδοποίηση είτε των υπηρεσιών (δασαρχεία ή φορείς διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών) είτε πολιτών (κτηνοτρόφοι, κυνηγοί και κάτοικοι χωριών).

Χάρτης 3. Περιπολίες και περιστατικά με δηλητηριασμένα δολώματα στην Κεντρική Ελλάδα.

Χάρτης 4. Περιπολίες και περιστατικά με δηλητηριασμένα δολώματα στη Θράκη.

Από τα ευρήματα που ήταν σε καλή κατάσταση (φρέσκο πτώμα) ελήφθησαν δείγματα από τους τοπικούς αγροτικούς κτηνιάτρους (σε εξαιρετικές περιπτώσεις δείγματα ελήφθησαν από ιδιώτη κτηνίατρο) και στάλθηκαν για τοξικολογική ανάλυση στο Κέντρο Κτηνιατρικών Ιδρυμάτων Αθηνών. Από τα πρώτα αποτελέσματα, έχουν ανιχνευτεί δύο δραστικές ουσίες φυτοφαρμάκων, το Carbofuran ένα πολύ τοξικό εντομοκτόνο που ανήκει στην ομάδα των καρβαμιδικών εστέρων και η χρήση του απαγορεύεται σε όλη την ΕΕ και το Rhodate, τοξικό εντομοκτόνο που ανήκει στην οικογένεια των οργανοφωσφωρικών και έχει αποσυρθεί από την ελληνική αγορά από το 2003⁷. Επίσης έχουν ανιχνευτεί και κυανιούχα άλατα και συγκεκριμένα κυανιούχο κάλιο (Πίνακας 3). Η χρήση των κυανιούχων αλάτων για την παρασκευή δηλητηριασμένων δολωμάτων απαγορεύτηκε το 1993 με απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας⁸. Όλες αυτές οι δραστικές ουσίες είναι ιδιαίτερα τοξικές για το περιβάλλον και τον άνθρωπο.

7 <http://www.minagric.gr/greek/data/ανάκληση%20εγκρίσεων%202003%20ENTOMOKTONA.pdf>

8 ΣτΕ 540/1993 (Επιτροπή επ' αναστολών του ΣτΕ)

Αρκετές τοξικολογικές αναλύσεις δεν είχαν ολοκληρωθεί κατά την περίοδο συγγραφής της παρούσας αναφοράς.

Πίνακας 3. Αποτελέσματα των τοξικολογικών αναλύσεων

Ημερομηνία	ΖΕΠ	Περιοχή/ Χωριό	Περιγραφή δείγματος	Αποτέλεσμα τοξικολογικής	Δραστική ουσία	Καθεστώς
2/2/2015	Δάσος Δαδιάς- Λευκίμης- Σουφλίου	Σουφλί	Δηλητηριασμένο δόλωμα	Αρνητικό*		
23/2/2015	Αντιχάσια Όρη και Μετέωρα	Καλλιθέα	Σακούλα με υπολείμματα φυτοφαρμάκου	Είναι προγραμματι- σμένα για το άμεσο μέλλον		
22/3/2015	Εκτός ΖΕΠ	Περτούλι	Δηλητηριασμένα δολώματα	Θετικό	Phorate, Κυανιούχο κάλιο	Απαγορευμένο, απαγορευμένη χρήση
16/4/2015	Δάσος Δαδιάς- Λευκίμης- Σουφλίου	Σουφλί	Στόμαχος σκύλου	Θετικό	Carbofuran	Απαγορευμένο
24-26/4/2015	Κοιλάδα Φιλιούρι	Άνω Βυρσίνη	Στόμαχος Όρνιου	Θετικό	Carbofuran	Απαγορευμένο
1/5/2015	Αντιχάσια Όρη και Μετέωρα	Καλοχώρι	Δηλητηριασμένο δόλωμα	Είναι προγραμματι- σμένα για το άμεσο μέλλον		
13/7/2015	Κοιλάδα Κομ- ψάτου	Γιδότοπος	Δηλητηριασμένο δόλωμα	Αρνητικό*		
14/7/2015	Αντιχάσια Όρη και Μετέωρα	Καλλιθέα	Στόμαχος γάτας	Σε εξέλιξη		
18/7/2015	Ορεινός Έβρος - Κοιλάδα Δερείου	Πετρόλο φος	Στόμαχος σκύλου	Θετικό	Οργανοφω σφορικοί εστέρες	
27-28/9/2015	Ορεινός Έβρος - Κοιλάδα Δερείου	Σιδηρώ	Δηλητηριασμένο δόλωμα	Θετικό	Κυανιούχο κάλιο	Απαγορευμένη χρήση
27/10/2015	Εκτός ΖΕΠ	Όλυμπος	Στόμαχος λύκου	Είναι προγραμματι- σμένα για το άμεσο μέλλον		
30/11/2015	Δάσος Δαδιάς- Λευκίμης- Σουφλίου	Σουφλί	Δηλητηριασμένο δόλωμα	Σε εξέλιξη		

*Το δόλωμα βρέθηκε μετά από ισχυρή βροχόπτωση (2 μέρες), ήταν κόκκαλα πολύ πιθανόν από μπριζόλες. Η πιθανότητα ανίχνευσης τοξικών ουσιών κατά τη διενέργεια τοξικολογικών αναλύσεων μειώνεται αν τα δείγματα έχουν εκτεθεί σε έντονες καιρικές συνθήκες.

Περιστατικά δηλητηρίασης

Παρακάτω ακολουθεί αναλυτική περιγραφή κάθε περιστατικού δηλητηρίασης.

Θράκη

Σουφλί 2/2/2015

- Ειδοποίηση: Κυνηγός του Σουφλίου, γνωστός του οποίου, έχασε ένα κυνηγόσκυλο στις 23/1/2015 (ο ιδιοκτήτης δεν επιθυμούσε να διενεργηθεί τοξικολογική ανάλυση, ο σκύλος θάφτηκε). Η ΟΣ επισκέφθηκε την περιοχή στις 2/2/2015, δύο μέρες μετά την ενημέρωση για το περιστατικό, καθώς εκείνες τις μέρες έβρεχε πολύ έντονα. Αυτή η βροχόπτωση πολύ πιθανόν να επηρέασε τα αποτελέσματα της τοξικολογικής ανάλυσης.
- Πιθανή αιτία χρήσης δολωμάτων: Έλεγχος αλεπούς ή δηλητηρίαση συγκεκριμένων οικόσιτων σκύλων.
- Ευρήματα: Όχι.
- Δολώματα: Ναι. Εντοπίστηκαν κόκκαλα πολύ πιθανόν από μπιριζόλες (Χάρτης 5& Παράρτημα Ια).
- Μήνυση: Ναι. Μήνυση κατά αγνώστου από το Δασαρχείο Σουφλίου.
- Ειδοποιήθηκαν: Δασαρχείο Σουφλίου, Αγροτικό Κτηνιατρείο Σουφλίου, Αστυνομικό Τμήμα Σουφλίου.
- Τοξικολογικές αναλύσεις: Ναι. Τα κόκκαλα μεταφέρθηκαν στο Αγροτικό Κτηνιατρείο Σουφλίου για την αποστολή τους.
- Τοξικολογικά αποτελέσματα: Αρνητικό.
- Κοντινότερη φωλιά Ασπροπάρη: Το περιστατικό απέχει 8,8 χιλιόμετρα αντίστοιχα από τη φωλιά Ασπροπάρη στο Εθνικό Πάρκο Δαδιάς.

Χάρτης 5. Περιπολία (3 χλμ) στο Σουφλί στις 02/2/2015.

Σουφλί 31/3/15, 02/4/2015 και 16/4/2015

- Ειδοποίηση: Η ΟΣ διενήργησε τρεις περιπολίες έπειτα από ενημέρωση κατοίκου που έχασε ένα κυνηγόσκυλο με δείγματα δηλητηρίασης (ακόμα ζωντανό αμέσως μεταφέρθηκε στο κτηνιατρείο Σουφλίου, αλλά δεν σώθηκε) στις 30/3/2015. Στις 16/4/2015 βρέθηκε ένας νεκρός σκύλος για τον οποίο η ΟΣ ενημερώθηκε από τον ίδιο κάτοικο. Στις υπόλοιπες περιπολίες δεν βρέθηκαν δολώματα ούτε άλλα νεκρά ζώα, γεγονός που καταδεικνύει, ότι δεν χρησιμοποιήθηκαν μαζικά φόδες σε κάθε περιστατικό, αλλά μικρός αριθμός για δηλητηρίαση συγκεκριμένων οικόσιτων ή για δηλητηρίαση κάποιων αλεπούδων που πιθανά προκαλούσαν ζημιές ή για άγνωστη αιτία.
- Πιθανή αιτία χρήσης δολωμάτων: Έλεγχος αλεπούς ή δηλητηρίαση συγκεκριμένων οικόσιτων.
- Ευρήματα: Ναι. Εντοπίστηκε ένα κυνηγόσκυλο στις 16/4/2015 (Χάρτης 6 & Παράρτημα Ιβ).
- Δολώματα: Όχι.
- Μήνυση: Ναι. Μήνυση κατά αγνώστου από το Δασαρχείο Σουφλίου μαζί με το περιστατικό από τις 2/2/2015.
- Ειδοποιήθηκαν: Δασαρχείο Σουφλίου, Αγροτικό Κτηνιατρείο Σουφλίου, Δήμος Σουφλίου.
- Τοξικολογικές αναλύσεις: Ναι. Ο σκύλος μεταφέρθηκε στο Αγροτικό Κτηνιατρείο Σουφλίου για τη συλλογή δείγματος και την αποστολή του.
- Τοξικολογικά αποτελέσματα: Carbofuran.
- Κοντινότερη φωλιά Ασπροπάρη: Το περιστατικό απέχει 9,9 χιλιόμετρα αντίστοιχα από τη φωλιά Ασπροπάρη στο Εθνικό Πάρκο Δαδιάς.

Χάρτης 6. Τρεις περιπολίες (7 χλμ) στην περιοχή Σουφλίου στις 31/3/15, 02/4/2015 και 16/4/2015.

Λύρα 10/4/2015

- Ειδοποίηση: Η ΟΣ ενημερώθηκε για το περιστατικό από το κτηνοτρόφο ο οποίος έχασε ένα τσοπανόσκυλο. Πριν καταλήξει ο σκύλος είχε συμπτώματα δηλητηρίασης.
- Πιθανή αιτία χρήσης δολωμάτων: Έλεγχος αλεπούς ή λύκου.
- Ευρήματα: Ναι. Εντοπίστηκε ένα τσοπανόσκυλο (Χάρτης 7 & Παράρτημα Ιγ).
- Δολώματα: Όχι.
- Μήνυση: Όχι.
- Ειδοποιήθηκαν: Δασαρχείο Σουφλίου.
- Τοξικολογικές αναλύσεις: Όχι. Ο ιδιοκτήτης δεν επιθυμούσε να σταλθεί ο σκύλος για τοξικολογικές αναλύσεις. Ο σκύλος θάφτηκε επιτόπου.
- Κοντινότερη φωλιά Ασπροπάρη: Το περιστατικό απέχει 10 χιλιόμετρα αντίστοιχα από τη φωλιά Ασπροπάρη στο Εθνικό Πάρκο Δαδιάς.

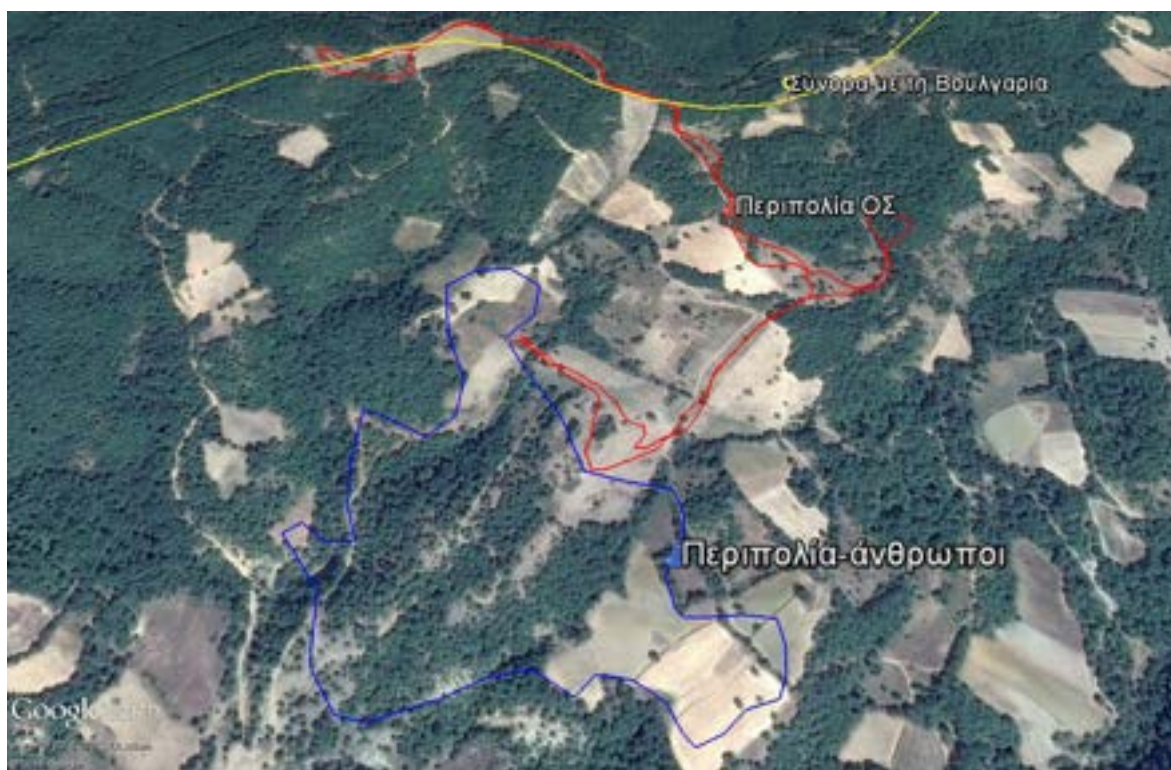
Χάρτης 7. Περιπολία (χλμ) στην περιοχή Λύρας στις 10/04/2015.

Άνω Βυρσίνη 24,26,29/4/2015

- Ειδοποίηση: Οι κάτοικοι που βρήκαν ένα ζωντανό Όρνιο μέσα στο χωριό με συμπτώματα δηλητηρίασης στις 24/4/2016. Το πουλί έπεσε ενώ πετούσε πάνω από το χωριό. Η ΟΣ μαζί με τους υπάλληλους του Φορέα Διαχείρισης του ΕΠ Δαδιάς την ίδια μέρα συλλέξανε το πουλί και του προσέφεραν τις πρώτες βοήθειες. Την επόμενη μέρα το πρωί, το πουλί ήταν ζωντανό και μεταφέρθηκε στο κτηνιατρείο στις Φέρες. Δυστυχώς μετά από δύο ώρες το Όρνιο κατέληξε. Η ΟΣ δεν πραγματοποίησε περιπολία διότι ήταν πολύ δύσκολο να οριστεί η περιοχή που πιθανόν δηλητηριάστηκε αυτό το πουλί. Στις 26/4/2015 βρέθηκε άλλο ένα νεκρό Όρνιο, έξω από το χωριό το οποίο την επόμενη μέρα (27/04/2015) συλλέχθηκε από την ΟΣ και μια υπάλληλο του φορέα. Το πουλί είχε ένα πλαστικό δακτυλίδι στο δεξί του πόδι και ετικέτες σήμανσης σε δύο φτερούγες με τον ίδιο κωδικό K5L (Παράρτημα Ιδ). Το πουλί ήταν ένα θηλυκό

από την Ισπανία και απελευθερώθηκε από την οργάνωση Green Balkans το 2013 στη Βουλγαρία στο πλαίσιο του προγράμματος LIFE με τίτλο «Vultures Return in Bulgaria» και κωδικό LIFE08 NAT/BG/278. Την ίδια μέρα έγινε προσπάθεια να εντοπιστεί η περιοχή που πιθανόν δηλητηριάστηκαν τα πουλιά. Αυτή η προσπάθεια πραγματοποιήθηκε τόσο στην ελληνική όσο και στη βουλγάρικη πλευρά (από συναδέλφους της BSPB). Στις 29/4/2015 έλαβαν χώρα δύο περιπολίες, μια από την ΟΣ και μία από τους υπάλληλους του Φορέα Διαχείρισης μαζί με τους εθελοντές του WWF Ελλάς. Δεν βρέθηκε κανένα ζώο ή δόλωμα που σημαίνει ότι το περιστατικό έλαβε χώρα σε άλλη περιοχή.

- Πιθανή αιτία χρήσης δολωμάτων: Άγνωστο.
- Ευρήματα: Ναι. Εντοπίστηκαν δύο Όρνια (Χάρτης 8 & Παράρτημα Ιδ).
- Δολώματα: Όχι.
- Μήνυση: Όχι.
- Ειδοποιήθηκαν: Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Δάσους Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου, Δ/ση Δασών Ν. Ροδόπης, Αγροτικό Κτηνιατρείο Σουφλίου και Κομοτηνής.
- Τοξικολογικές αναλύσεις: Ναι. Τα Όρνια μεταφέρθηκαν σε δύο Αγροτικά Κτηνιατρεία στο Σουφλί (για αυτό που βρέθηκε στις 24/4) και την Κομοτηνή αντίστοιχα (για αυτό που βρέθηκε στις 26/4) για τη συλλογή δείγματος και την αποστολή τους.
- Τοξικολογικά αποτελέσματα: Το ένα Όρνιο που βρέθηκε στις 24/4 ήταν θετικό (Carbofuran), ενώ για το άλλο το αποτέλεσμα ήταν αρνητικό. Το αρνητικό αποτέλεσμα για το δεύτερο Όρνιο δε σημαίνει ότι το ζώο δεν δηλητηριάστηκε επίσης από δόλωμα αλλά ότι το δείγμα δεν ήταν κατάλληλο τελικά για ανάλυση.
- Κοντινότερη φωλιά Ασπροπάρη: Το περιστατικό απέχει 23 χιλιόμετρα αντίστοιχα από τη φωλιά Ασπροπάρη στη Νέα Σάντα.

Χάρτης 8. Δύο περιπολίες: Με κόκκινο η ΟΣ και με μπλε οι υπάλληλοι του ΦΔ/εθελοντές WWF Ελλάς (6 χλμ) στην περιοχή Άνω Βυρσίνη στις 29/4/15.

Σουφλί 19/5/2015

- Ειδοποίηση: Η ΟΣ ενημερώθηκε για το περιστατικό από το Δασαρχείο Σουφλίου, το οποίο έλαβε χώρα στην ίδια περιοχή όπως τα προηγούμενα δύο περιστατικά (02/2/2015 και 16/4/2015). Σύμφωνα με πληροφορίες κατοίκων σε αυτήν την περιοχή από το Φεβρουάριο έως το Μάιο έχουν πεθάνει 2 κυνηγόσκυλα, 2 τσοπανόσκυλα-φύλακες ιδιόκτητων κτημάτων και μια αλεπού.
- Πιθανή αιτία χρήσης δολωμάτων: Έλεγχος αλεπούς ή δηλητηρίαση συγκεκριμένων οικόσιτων.
- Ευρήματα: Ναι. Εντοπίστηκε ένα κυνηγόσκυλο (Χάρτης 9 & Παράρτημα Ιε) όμως σε πολύ προχωρημένη σήψη.
- Δολώματα: Όχι.
- Μήνυση: Ναι. Μήνυση κατά αγνώστου από το Δασαρχείο Σουφλίου μαζί με τα καταγεγραμμένα περιστατικά από τις 2/2/2015 και 16/4/2015.
- Ειδοποιήθηκαν: Δασαρχείο Σουφλίου.
- Τοξικολογικές αναλύσεις: Όχι.
- Κοντινότερη φωλιά Ασπροπάρη: Το περιστατικό απέχει 9,2 χιλιόμετρα αντίστοιχα από τη φωλιά Ασπροπάρη στο Εθνικό Πάρκο Δαδιάς.

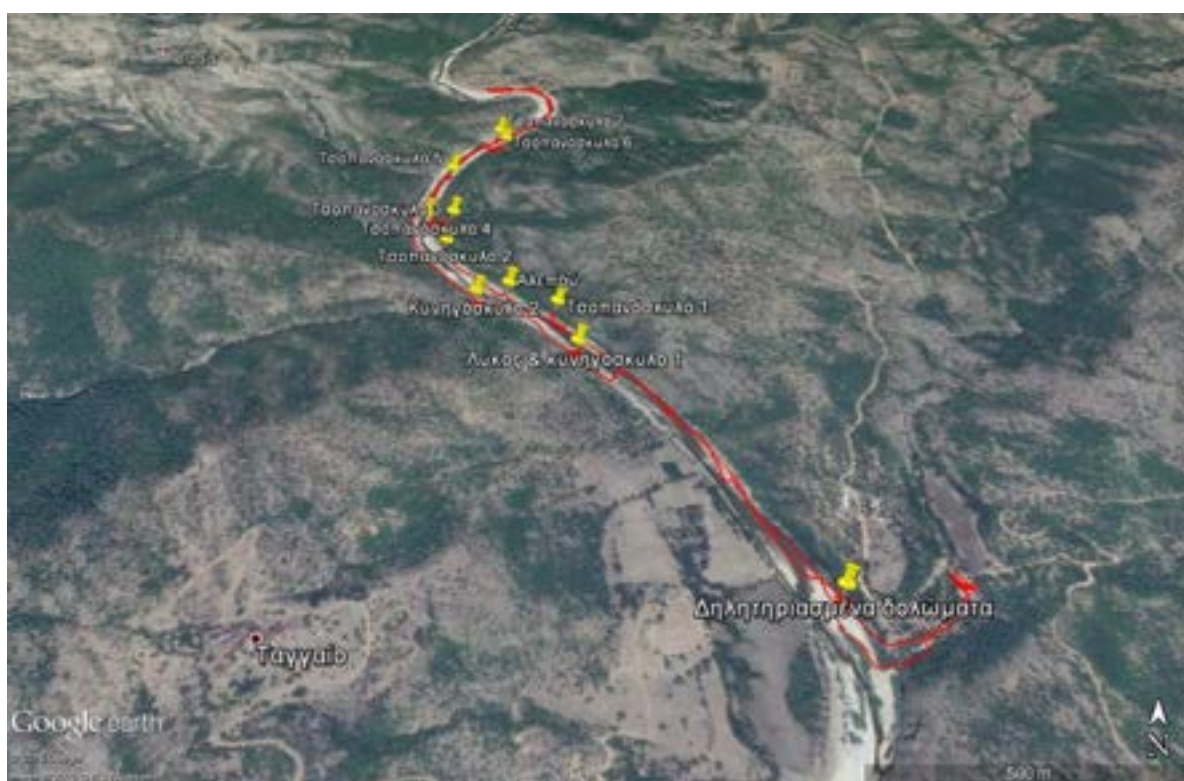
Χάρτης 9. Περιπολία (4 χλμ) στην περιοχή Σουφλίου στις 19/5/2015.

Γιδότοπος (Κομψάτος) 13/7/2015

- Ειδοποίηση: Στις 6/7/2015 η ΟΣ ειδοποιήθηκε ότι δηλητηριάστηκαν 10 τσοπανόσκυλα στην περιοχή του Κομψάτου. Δυστυχώς δεν κατέστη δυνατόν ή άμεση μετάβαση της ΟΣ στην περιοχή, διότι η χειρίστρια του σκύλου βρισκόταν εκτός Ελλάδας. Η ΟΣ μετέβη στην περιοχή στις 13/7/2015 μαζί με τον κτηνοτρόφο που έχασε τα σκυλιά του και έναν δασοφύλακα από το Δασονομείο Ιάσμου. Σε χρονικό διάστημα 4 ωρών ο ειδικά εκπαιδευμένος σκύλος εντόπισε 7 τσοπανόσκυλα, 2 κυνηγόσκυλα, 1 λύκο, 1 αλεπού και υπολείμματα από ζώο που πιθανά να ήταν και το δηλητηριασμένο δόλωμα. Ο κτηνοτρόφος επιβεβαίωσε ότι όλα τα τσοπανόσκυλα ήταν δικά του, ενώ τα κυνηγόσκυλα δεν είχαν στοιχεία στα κολάρα τους.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι πριν η ΟΣ πραγματοποιήσει την περιπολία, έβρεχε πολύ έντονα στην περιοχή για δύο μέρες, γεγονός που θα μπορούσε να επηρεάσει τα τοξικολογικά αποτελέσματα.

- Πιθανή αιτία χρήσης δολωμάτων: Προσωπικές αντιδικίες.
- Ευρήματα: Ναι, 7 τσοπανόσκυλα, 2 κυνηγόσκυλα, 1 λύκος, 1 αλεπού (Χάρτης 10 & Παράρτημα Ιζ) σε πολύ προχωρημένη σήψη.
- Δολώματα: Βρέθηκαν κόκκαλα από αγελάδα που στάλθηκαν για τοξικολογικές αναλύσεις ώστε να διευκρινιστεί αν τυχόν χρησιμοποιήθηκαν για δόλωμα (Χάρτης 10 & Παράρτημα Ιζ).
- Μήνυση: Ναι. Μήνυση κατά αγνώστου από το Δασονομείο Ιάσμου.
- Ειδοποιήθηκαν: Δασονομείο Ιάσμου, Τμήμα Κτηνιατρικής Νομού Ροδόπης.
- Τοξικολογικές αναλύσεις: Ναι. Τα κόκκαλα μεταφέρθηκαν στο Αγροτικό Κτηνιατρείο Κομοτηνής για την αποστολή τους.
- Τοξικολογικά αποτελέσματα: Αρνητικό.
- Κοντινότερη φωλιά Ασπροπάρη: Το περιστατικό απέχει 2,8 χιλιόμετρα αντίστοιχα από τη φωλιά Ασπροπάρη στην κοιλάδα Κομψάτου.

Χάρτης 10. Περιπολία (6 χλμ) στην περιοχή Γιδότοπου στις 13/7/2015.

Πετρόλοφος 18/7/2015

- Ειδοποίηση: Στις 16/7/2015 η ΟΣ ειδοποιήθηκε από τους κατοίκους του Πετρόλοφου ότι τρία σκυλιά (δυο τσοπανόσκυλα και ένα κυνηγόσκυλο) ενός κτηνοτρόφου έδειξαν εμφανή συμπτώματα δηλητηρίασης. Στις 18/7/2015 η ΟΣ μαζί με υπάλληλο του Φορέα Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Δάσους Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου μετέβησαν στην περιοχή για να διερευνήσουν αυτήν την πληροφορία. Ο ίδιος ο κτηνοτρόφος δήλωσε ότι στις 17/7/2015 και τα τρία σκυλιά συνέχισαν να εκδηλώνουν τα ίδια συμπτώματα δηλητηρίασης και τους χορηγήθηκε κτηνιατρική βοήθεια από ιδιώτη κτηνίατρο της περιοχής. Παρόλα αυτά, το ένα τσοπανόσκυλο πέθανε το βράδυ στις 17/7. Κατά την επίσκεψη της ΟΣ

στις 18/7 σε περιοχή που υπέδειξε ο κτηνοτρόφος καθώς πίστευε ότι εκεί δηλητηριάστηκαν τα σκυλιά του, δεν εντοπίστηκαν άλλα ευρήματα. Πολύ πιθανόν τα δηλητηριασμένα δολώματα να ήταν λίγα με σκοπό να θανατωθούν τα συγκεκριμένα σκυλιά ή τοποθετήθηκαν σε άλλη από αυτή που υπέθεσε ο κτηνοτρόφος περιοχή. Επίσης στις 27/7 ο κτηνοτρόφος μας ενημέρωσε ότι τα υπόλοιπα δύο σκυλιά ανάρρωσαν και δεν εμφανίζουν άλλα προβλήματα σε σχέση με την υγεία τους.

- Πιθανή αιτία χρήσης δολωμάτων: Προσωπικές αντιδικίες.
- Ευρήματα: Ναι. Ένα τσοπανόσκυλο (Χάρτης 11 & Παράρτημα Ιθ).
- Δολώματα: Όχι.
- Μήνυση: Ναι. Μήνυση κατά αγνώστου στο Αστυνομικό Τμήμα Σουφλίου.
- Ειδοποιήθηκαν: Δασαρχείο Διδυμοτείχου, Αγροτικό Κτηνιατρείο Σουφλίου, Αστυνομικό Τμήμα Σουφλίου.
- Τοξικολογικές αναλύσεις: Ναι. Ο σκύλος μεταφέρθηκε στο Αγροτικό Κτηνιατρείο Σουφλίου για τη συλλογή δείγματος και την αποστολή του.
- Τοξικολογικά αποτελέσματα: Οργανοφωσφορικοί εστέρες.
- Κοντινότερη φωλιά Ασπροπάρη: Το περιστατικό απέχει 16 χιλιόμετρα αντίστοιχα από τη φωλιά Ασπροπάρη στη Νέα Σάντα.

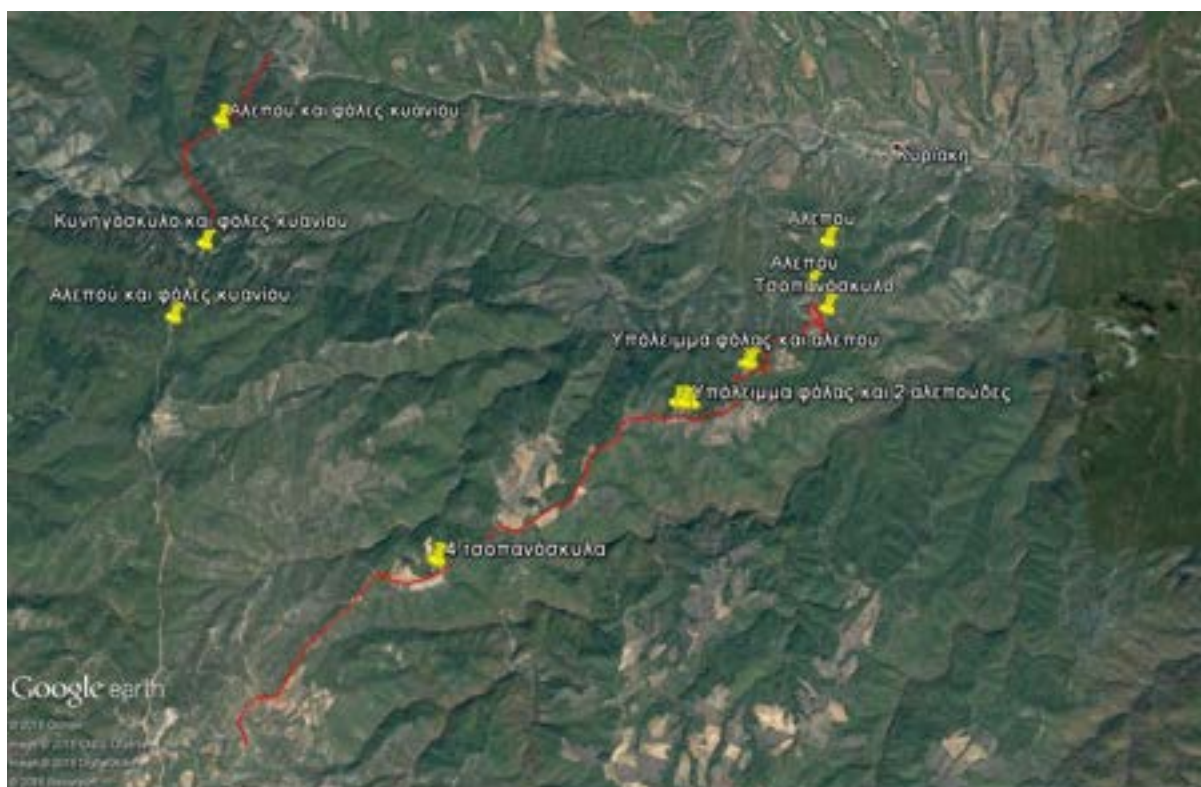
Χάρτης 11. Περιπολία (3 χλμ) στην περιοχή Πετρόλοφου στις 18/7/2015.

Σιδηρώ 27-28/9/2015

- Ειδοποίηση: Την Κυριακή 27 Σεπτεμβρίου 2015 η ΟΣ επισκέφθηκε την περιοχή μεταξύ Σιδηρώ-Κυριακής μετά από ειδοποίηση κατοίκων για την ύπαρξη δολωμάτων και πολλών νεκρών αλεπούδων και σκυλιών. Μέσα στην ημέρα εντοπίστηκαν 7 αλεπούδες και 6 σκυλιά, καθώς και 20 δηλητηριασμένα δολώματα παραφίνης με κυανιούχο κάλιο. Συγκεκριμένα οι κάτοικοι του χωριού είχαν συλλέξει 17 φύλλες παραφίνης με κυανιούχο κάλιο που δεν είχαν καταναλωθεί από ζώα (κάποιες παλιές και κάποιες φρέσκες) και τις

οποίες βρήκαν κυρίως σε διασταυρώσεις δασικών δρόμων. Με τις υποδείξεις των κατοίκων βρέθηκαν 2 νεκρές αλεπούδες και ένα κυνηγόσκυλο που πέθανε ακαριαία στις 20/9 μετά από κατανάλωση φύλας. Στη συνέχεια υπέδειξαν στην ΟΣ δύο κοντινές περιοχές που υπέθεταν ότι υπήρχαν δολώματα και νεκρά ζώα. Οι συγκεκριμένες περιοχές ελέγχθηκαν από την ΟΣ (27-28/9) και εντοπίστηκαν 5 αλεπούδες (μια βρέθηκε από το Δασαρχείο Διδυμοτείχου), 5 τσοπανόσκυλα και 3 υπολείμματα δολωμάτων (τα δολώματα είχαν ήδη καταναλωθεί και είχε απομείνει μέρος του κυλινδρικού πλαισίου). Όλα τα νεκρά ζώα ήταν σε πολύ προχωρημένη σήψη και εκτιμάται ότι είχαν πεθάνει πριν 7-15 ημέρες.

- Πιθανή αιτία χρήσης δολωμάτων: Έλεγχος αλεπούς ή λύκου.
- Ευρήματα: Ναι. Βρέθηκαν 7 αλεπούδες και 6 σκυλιά (Χάρτης 12 & Παράρτημα Ιη).
- Δολώματα: Ναι. Το Δασαρχείο Διδυμοτείχου παρέλαβε τις 17 συλλεγμένες φόλες παραφίνης με κυανιούχο κάλιο από τους κατοίκους του Σιδηρώ (Χάρτης 12 & Παράρτημα Ιη).
- Μήνυση: Ναι. Μήνυση κατά αγνώστου από το Δασαρχείο Διδυμοτείχου.
- Ειδοποιήθηκαν: Δασαρχείο Διδυμοτείχου, Αγροτικό Κτηνιατρείο Σουφλίου.
- Τοξικολογικές αναλύσεις: Ναι. Το Δασαρχείο Διδυμοτείχου μετέφερε τα δηλητηριασμένα δολώματα στο Αγροτικό Κτηνιατρείο Σουφλίου για την αποστολή τους.
- Τοξικολογικά αποτελέσματα: Κυανιούχο κάλιο.
- Κοντινότερη φωλιά Ασπροπάρη: Το περιστατικό απέχει 13,6 χιλιόμετρα αντίστοιχα από τη φωλιά Ασπροπάρη στο Εθνικό Πάρκο Δάδιας.

Χάρτης 12. Τρεις περιπολίες (10 χλμ) στην περιοχή Σιδηρώ στις 27-28/9/2015.

Σουφλί 30/11/2015

- Ειδοποίηση: Τη Δευτέρα 30 Νοεμβρίου 2015 η ΟΣ επισκέφθηκε την περιοχή Σουφλίου μετά από ειδοποίηση κατοίκου ο οποίος βρήκε νεκρό το σκύλο του με εμφανή συμπτώματα δηλητηρίασης. Ο ίδιος δήλωσε ότι ο σκύλος ήταν πάντα δεμένος σε ένα χώρο στο κτήμα του και το Σάββατο μεσημέρι (28/11/2015) τον άφησε ελεύθερο για ένα μικρό διάστημα. Ο σκύλος έκανε μικρή βόλτα και όταν επέστρεψε τον έδεσε στο χώρο του. Την Κυριακή (29/11/2015) τον βρήκε νεκρό με συμπτώματα δηλητηρίασης. Επίσης, ανέφερε ότι μέσα σε μια εβδομάδα έχασε και 2 γάτες. Μετά από την περιπολία μαζί με τον εκπαιδευμένο σκύλο στην περιοχή που μας υπέδειξαν, εντοπίστηκε ένα κομμάτι λίπους και στη συνέχεια μια νεκρή γάτα. Ο ιδιοκτήτης του σκύλου δεν επιθυμούσε να προχωρήσει σε μήνυση κατά αγνώστου ούτε σε αποστολή δείγματος για τοξικολογικές αναλύσεις. Ο σκύλος θάφτηκε από τον ιδιοκτήτη.
- Πιθανή αιτία χρήσης δολωμάτων: Έλεγχος αλεπούς ή δηλητηρίαση συγκεκριμένων οικόσπιτων.
- Ευρήματα: Ναι. Εντοπίστηκε μια γάτα (Χάρτης 13 & Παράρτημα Ι).
- Δολώματα: Ναι. Ένα κομμάτι λίπους (Χάρτης 13 & Παράρτημα Ι).
- Μήνυση: Όχι.
- Ειδοποιήθηκαν: Δασαρχείο Σουφλίου και Αγροτικό Κτηνιατρείο Σουφλίου
- Τοξικολογικές αναλύσεις: Ναι. Το κομμάτι λίπους μεταφέρθηκε στο Αγροτικό Κτηνιατρείο Σουφλίου για την αποστολή του. Ο ιδιοκτήτης σκύλου δεν επιθυμούσε να σταλθεί ο σκύλος του για τοξικολογικές αναλύσεις.
- Τοξικολογικά αποτελέσματα: Σε εξέλιξη.
- Κοντινότερη φωλιά Ασπροπάρη: Το περιστατικό απέχει 10,4 χιλιόμετρα αντίστοιχα από τη φωλιά Ασπροπάρη στο Εθνικό Πάρκο Δαδιάς.

Χάρτης 13. Περιπολία (1.5 χλμ) στην περιοχή Σουφλίου στις 30/11/2015.

Κεντρική Ελλάδα

Καλλιθέα Καλαμπάκας 23/2/2015

- Ειδοποίηση: Κτηνοτρόφος της περιοχής ειδοποίησε την ΟΣ στις 23/2 ότι στις 20/2 είχαν δηλητηριαστεί κάποιοι ποιμενικοί σκύλοι. Η ΟΣ μετέβηκε αμέσως στην περιοχή και έκανε επιτόπια έρευνα σε περιοχή που υποδείχτηκε από τους κτηνοτρόφους της περιοχής.
- Πιθανή αιτία χρήσης δολωμάτων: Προσωπικές αντιδικίες
- Ευρήματα: Ναι (Χάρτης 14 & Παράρτημα Ικ)
- Δολώματα: Ναι. Εντοπίστηκε σακούλα με υπολείμματα φυτοφαρμάκου, με την επιγραφή, δίπλα σε οστά ζώου με υπολείμματα κρέατος. Η σακούλα απομακρύνθηκε από το περιβάλλον ενώ τα οστά θάφτηκαν επί τόπου. (Χάρτης 14&Παράρτημα Ικ)
- Μήνυση: Όχι
- Ειδοποιήθηκαν: Δασαρχείο Καλαμπάκας
- Τοξικολογικές αναλύσεις: Είναι προγραμματισμένες για το άμεσο μέλλον.
- Κοντινότερη φωλιά Ασπροπάρη: 5χλμ.

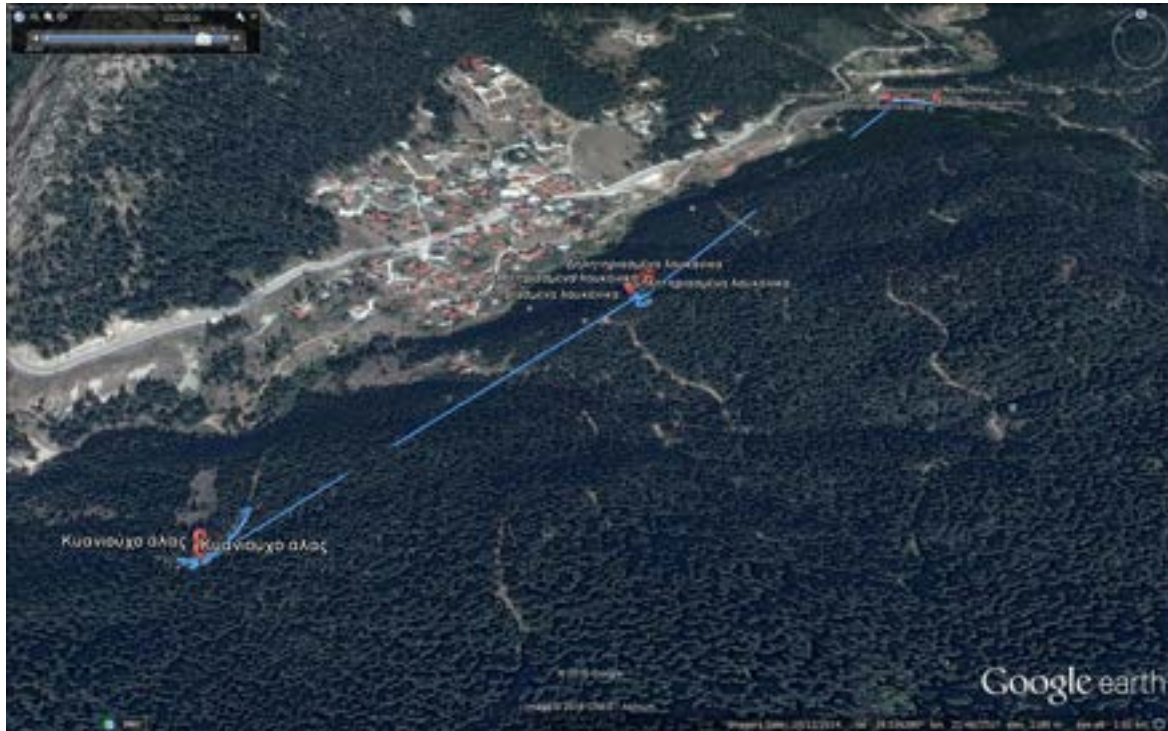
Χάρτης 14. Περιπολία (2.9χλμ) στην Καλλιθέα Καλαμπάκας στις 23/2/2015

Περτούλι 22, 27/3/2015

- Ειδοποίηση: Κάτοικος της περιοχής ειδοποίησε την ΟΣ ότι ο σκύλος του δηλητηριάστηκε κατά την διάρκεια περιπάτου στο δάσος. Στην περιοχή που υποπτευόταν ο ίδιος ότι έλαβε χώρα η δηλητηρίαση, η ΟΣ περισυνέλλεξε 5 τεμάχια λουκάνικου.
- Πιθανή αιτία χρήσης δολωμάτων: Έλεγχος αλεπού/λύκου
- Ευρήματα: Ναι, μια αλεπού που περισυλλέχτηκε από το Δασαρχείο Τρικάλων. Επίσης βρέθηκαν πλαστικά γάντια μιας χρήσης καθώς και χαρτί από χασάπικο με έντονη οσμή φυτοφαρμάκου. Όλα τα παραπάνω παραδόθηκαν στο Δασαρχείο Περτουλίου. (Χάρτης 15 & Παράρτημα Ιλ)
- Δολώματα: Ναι. Εντοπίστηκαν συνολικά σε δυο ξεχωριστές έρευνες 22 δολώματα τριών τύπων σε τρεις ξεχωριστές τοποθεσίες. Αναλυτικά βρέθηκαν 2 δολώματα παραφίνης, 5 κομμάτια λίπους/σुकωτιού και 15 τεμάχια λουκάνικου. Όλα τα δολώματα συλλέχθηκαν και παραδόθηκαν στο Δασαρχείο Περτουλίου

(Χάρτης 15 & Παράρτημα Ιλ).

- Μήνυση: Ναι, Δασαρχείο Πετρουλίου.
- Ειδοποιήθηκαν: Δασαρχείο Πετρουλίου, Δασαρχείο Τρικάλων.
- Τοξικολογικές αναλύσεις: Ναι.
- Τοξικολογικά αποτελέσματα: Τα τεμάχια κρέατος και λουκάνικου βρέθηκαν θετικά στο φυτοφάρμακο Rhorate, ενώ τα δολώματα παραφίνης με κυανιούχο άλας.
- Κοντινότερη φωλιά Ασπροπάρη: 24χλμ.

Χάρτης 15. Δύο περιπολίες (5χλμ) στο Περούλι στις 22 και 27/3/2015.

Καλοχώρι Καλαμπάκας 1, 11/5/2015

- Ειδοποίηση: Το Δασαρχείο Καλαμπάκας καθώς και κτηνοτρόφος της περιοχής που δηλητηριάστηκαν τα σκυλιά του ειδοποίησαν την ΟΣ. Ο κτηνοτρόφος είναι ο ίδιος που το 2014 είχε χάσει αρκετά από τα σκυλιά του σε δηλητηρίαση στην ίδια περιοχή.
- Πιθανή αιτία χρήσης δολωμάτων: Προσωπικές αντιδικίες.
- Ευρήματα: Ναι, 3 τσοπανόσκυλα. Τα πτώματα των ζώων θάφτηκαν επί τόπου βάσει της εγκυκλίου του ΥΠΑΑΤ για δηλητηριασμένα δολώματα με γεωργικά φάρμακα⁹. (Χάρτης 16 & Παράρτημα Ιμ).
- Δολώματα: Ναι. Ένα κομμάτι κρέατος εγκλωβισμένο σε βλάστηση ποταμού δίπλα από έναν δηλητηριασμένο σκύλο. (Χάρτης 16 & Παράρτημα Ιμ).
- Μήνυση: Όχι.
- Ειδοποιήθηκαν: Δασαρχείο Καλαμπάκας.
- Τοξικολογικές αναλύσεις: Είναι προγραμματισμένες για το άμεσο μέλλον.
- Κοντινότερη φωλιά Ασπροπάρη: 5χλμ.

9 <http://www.minagric.gr/index.php/el/for-farmer-2/crop-production/fytoprostasiamenu/elenxoifito/prostateytikonmenu/525-ethniko-sxe-drashs/2245-dhlhtiriasmena-doloma>

Χάρτης 16. Δύο περιπολίες (4.7χλμ) στο Καλοχώρι Καλαμπάκας στις 1 και 11/5/2015

Καλλιθέα Καλαμπάκας 14/7/2015

- Ειδοποίηση: Κτηνοτρόφος της περιοχής ενημέρωσε την ΟΣ στις 13/7/2015 ότι δηλητηριάστηκαν τσοπανόσκυλα στην περιοχή. Η ΟΣ μετέβηκε στην περιοχή την επόμενη μέρα και διενέργησε έρευνα σε περιοχή που υποδείχτηκε από κτηνοτρόφους.
- Πιθανή αιτία χρήσης δολωμάτων: Προσωπικές αντιδικίες.
- Ευρήματα: Ναι, 1 τσοπανόσκυλο και 1 γάτα. Η γάτα μεταφέρθηκε στο Αγροτικό Κτηνιατρείο Καλαμπάκας για λήψη στομάχου και στην συνέχεια θάφτηκε βάσει της εγκυκλίου του ΥΠΑΑΤ για δηλητηριασμένα δολώματα με γεωργικά φάρμακα. Το τσοπανόσκυλο ήταν βαθιά σε απροσπέλαστη βλάστηση και ήταν αδύνατη η πρόσβαση σε αυτό. (Χάρτης 17 & Παράρτημα Ιν).
- Δολώματα: Ναι. Κομμάτι εφημερίδας με υπολείμματα κρέατος κοντά στον δηλητηριασμένο σκύλο. Η εφημερίδα είχε δαγκωθεί από ζώο. (Χάρτης 17 & Παράρτημα Ιν).
- Μήνυση: Ναι, Δημήτριος Βαβύλης εκ μέρους της Ελληνικής Ορνιθολογικής Εταιρείας.
- Ειδοποιήθηκαν: Δασαρχείο Καλαμπάκας, Αγροτικό Κτηνιατρείο Καλαμπάκας, Αστυνομία Καλαμπάκας.
- Τοξικολογικές αναλύσεις: Σε εξέλιξη.
- Κοντινότερη φωλιά Ασπροπάρη: 5χλμ.

Χάρτης 17. Περιπολία (3.1χλμ) στην Καλλιθέα Καλαμπάκας στις 14/7/2015

Όρος Όλυμπος 27/10/2015

- Ειδοποίηση: Στις 16/10 η Ζ' Κυνηγετική Ομοσπονδία Θεσσαλίας και Νήσων Σποράδων ειδοποίησε την ΟΣ ότι δηλητηριάστηκαν κυνηγετικοί σκύλοι σε ορεινή περιοχή του Ολύμπου. Η επιτόπια έρευνα καθυστέρησε εξαιτίας των κακών καιρικών συνθηκών που επικρατούσαν στην περιοχή. Στις 27/10 πραγματοποιήθηκε περιπολία στην περιοχή συνοδεία του αρμόδιου θηροφύλακα.
- Πιθανή αιτία χρήσης δολωμάτων: Έλεγχος λύκου.
- Ευρήματα: 1 δηλητηριασμένος λύκος. Λήφθηκε στόμαχος λύκου από συνεργάτη της περιβαλλοντικής οργάνωσης «Καλλιστώ» παρουσία δασοφύλακα. Το κουφάρι του ζώου κάηκε επί τόπου. (Χάρτης 18 & Παράρτημα Ιξ).
- Δολώματα: Ναι, βρέθηκαν 4 κουφάρια μεγάλων κτηνοτροφικών ζώων (3 άλογα, 1 αγελάδα) διασκορπισμένα στην περιοχή. Ένα από αυτά έφερε ύποπτα άσπρα σημάδια. Τα κουφάρια όπου ήταν δυνατό κάηκαν ή/και καλύφθηκαν με πέτρες. (Χάρτης 18 & Παράρτημα Ιξ).
- Μήνυση: Η Ζ' Κυνηγετική Ομοσπονδία ενημέρωσε την αρμόδια εισαγγελία
- Ειδοποιήθηκαν: Δασαρχείο Ελασσόνας, Ζ' Κυνηγετική Ομοσπονδία, Καλλιστώ.
- Τοξικολογικές αναλύσεις: Είναι προγραμματισμένες για το άμεσο μέλλον.
- Κοντινότερη φωλιά Ασπροπάρη: 60χλμ.

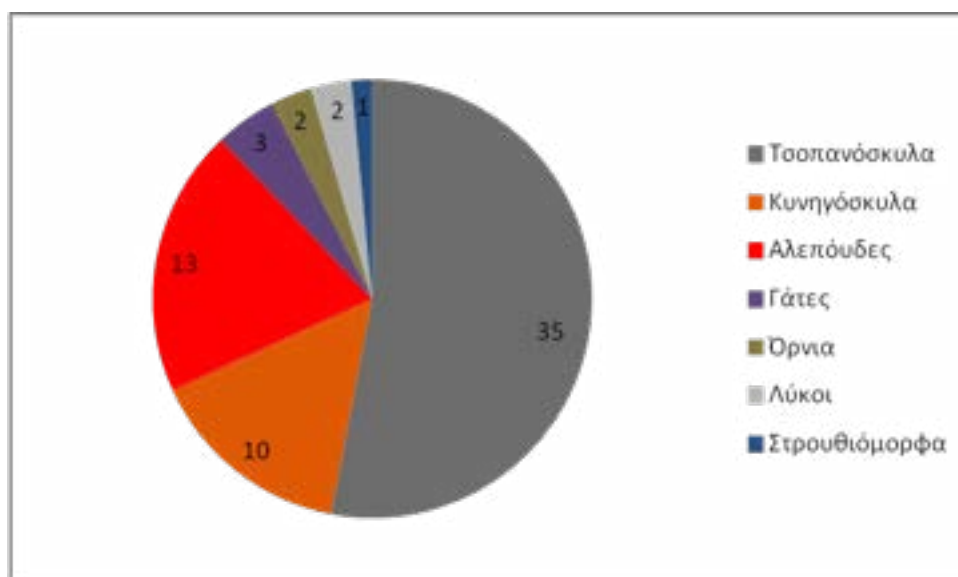

Χάρτης 18. Περιπολία (7.5χλμ) στον Όλυμπο στις 27/10/2015

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα αποτελέσματα της δράσης των Ομάδων Σκύλων για την Ανίχνευση Δηλητηριασμένων Δολωμάτων (εφεξής ΟΣ) για δυο συνεχόμενα έτη (Kret *et al.* 2015), η ανάλυση της χρονικής και χωρικής κατανομής των περιστατικών καθώς και τα πρακτικά προβλήματα που αντιμετωπίστηκαν συνέβαλαν στη διαμόρφωση των παρακάτω συμπερασμάτων:

1. Ανάδειξη της έκτασης του φαινομένου των δηλητηριασμένων δολωμάτων (συχνότητα των περιστατικών, αριθμός των δηλητηριασμένων δολωμάτων που τοποθετούνται στη φύση σε συνάρτηση με τη γεωγραφική εγγύτητα τους με τις επικράτειες των Ασπροπάρηδων). Προκύπτει ότι πράγματι τα δηλητηριασμένα δολώματα συνιστούν κύρια απειλή για την επιβίωση των τελευταίων ατόμων του Ασπροπάρη μιας και το 77% των περιστατικών και των δύο ετών συνέβησαν κατά την περίοδο παρουσίας του είδους στην Ελλάδα και πολλές φορές σε πολύ κοντινή απόσταση από ενεργές επικράτειες. Αν και οι ΟΣ επεμβαίνουν άμεσα και απομακρύνουν όλα τα δηλητηριασμένα ζώα και δολώματα από το περιβάλλον, η κρυφή και απρόβλεπτη φύση της τοποθέτησης των δηλητηριασμένων δολωμάτων δεν μπορούν πάντα να αποκλείσουν τη δηλητηρίαση κάποιου Ασπροπάρη ή άλλου προστατευόμενου είδους. Αυτό επιβεβαιώνεται από την δηλητηρίαση ενός ζευγαριού Ασπροπάρηδων τον Ιούλιο του 2015 στα Μετέωρα σε περίοδο που συμπίπτει χρονικά με ένα περιστατικό δηλητηρίασης στην ευρύτερη περιοχή (σ.σ. Καλλιθέα Καλαμπάκας, 14/7/2015). Αμέσως μετά το περιστατικό η ΟΣ έλεγξε την περιοχή πέριξ της φωλιάς χωρίς να βρει κάποιο δηλητηριασμένο ζώο ή δόλωμα. Επίσης έγιναν ερωτήσεις στα γύρω χωριά χωρίς όμως να διαπιστωθεί κάποιο περιστατικό δηλητηρίασης. Εξαιτίας της μεγάλης περιοχής που καλύπτει ο Ασπροπάρης η δηλητηρίαση θα μπορούσε να έχει λάβει χώρα σε μεγάλη απόσταση από τη φωλιά. Αυτό καταδεικνύει την ανάγκη ύπαρξης ενός δικτύου πληροφοριοδοτών (αποτελούμενου από ανθρώπους της υπαίθρου αλλά και υπηρεσίες), το οποίο θα επιτρέπει την άμεση επέμβαση σε κάθε περιστατικό δηλητηρίασης.

Γράφημα 1. Σύνθεση των δηλητηριασμένων ζώων που έχουν εντοπιστεί από τις ΟΣ κατά την διάρκεια δυο ετών (2014-2015) σε απόλυτους αριθμούς.

2. Οι ΟΣ είναι μία πρωτοποριακή και αποτελεσματική δράση πρόληψης. Στα δυο χρόνια δράσης τους έχουν πραγματοποιήσει 155 περιπολίες, καλύπτοντας 376 χλμ και σε 35 από αυτές τις περιπολίες έχουν εντοπιστεί 66 δηλητηριασμένα ζώα και 52 δηλητηριασμένα δολώματα. Η έγκαιρη απομάκρυνση δηλητηριασμένων δολωμάτων και δηλητηριασμένων ζώων από την υπαίθρο είναι ο πιο άμεσος και αποτελεσματικός τρόπος για τη μείωση του ρίσκου δηλητηρίασης. Επομένως, αυτή η δράση έχει πιθανώς σώσει πολλά πτωματοφάγα ζώα από βέβαιο θάνατο, μεταξύ άλλων και του παγκοσμίως απειλούμενου

Ασπροπάρη. Αξίζει να σημειωθεί ότι μόνο η ανεύρεση 52 δηλητηριασμένων δολωμάτων κατά τα δυο έτη λειτουργίας της ΟΣ έσωσε την ζωή τουλάχιστον ισάριθμων ζώων από άμεση δηλητηρίαση και ανυπολόγιστο αριθμό θυμάτων δευτερογενούς δηλητηρίασης αφού το ζώο που καταναλώνει ένα δηλητηριασμένο δόλωμα, όταν πεθάνει με τη σειρά του γίνεται το ίδιο ένα δηλητηριασμένο δόλωμα για τα ζώα που θα τραφούν από αυτό.

3. Τα ευρήματα των ΟΣ έχουν αποδείξει ότι το πρόβλημα της παράνομης χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων δεν είναι αποκλειστικά ένα πρόβλημα προστασίας της άγριας πανίδας. Η παράνομη αυτή πρακτική έχει σοβαρές επιπτώσεις στον άνθρωπο και την οικονομική του δραστηριότητα, αφού το 68% των δηλητηριασμένων ζώων που εντοπίστηκαν ήταν είτε τσοπανόσκυλα είτε κυνηγόσκυλα. Η συνέπεια των μαζικών δηλητηριάσεων τσοπανόσκυλων είναι η έκθεση των κοπαδιών σε επιθέσεις λύκου ή αρκούδας λόγω της απώλειας των σκύλων φύλαξης για μεγάλη περίοδο έως ότου τα νέα τσοπανόσκυλα μεγαλώσουν και εκπαιδευτούν. Επίσης σε κάποιες περιπτώσεις η δηλητηρίαση των σκύλων του κοπαδιού συνεχίστηκε για επαναλαμβανόμενες χρονιές (σ.σ. Καλοχώρι Καλαμπάκας) με αποτέλεσμα ακόμα και τα νέα τσοπανόσκυλα που είχαν εκπαιδευτεί να χάσουν τη ζωή τους. Αυτή η πρακτική δημιουργεί έναν φαύλο κύκλο και φέρνει τους κτηνοτρόφους σε απόγνωση καθώς δεν μπορούν να προστατέψουν το κοπάδι τους. Επίσης, ένα αποτελεσματικό μέτρο πρόληψης κατά των επιθέσεων λύκων σε κοπάδια καθίσταται άχρηστο, ενώ ο αριθμός των ζημιών στα κοπάδια αυξάνεται με αποτέλεσμα να αυξάνονται και τα αιτήματα για τον έλεγχο/επικήρυξη του λύκου.
4. Έχει παρατηρηθεί ότι σε αρκετές περιπτώσεις, η χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων εμφανίζει επαναληψιμότητα και είναι πιο έντονη και με μεγαλύτερη συχνότητα σε συγκεκριμένες περιοχές (σ.σ. Καλοχώρι-Καλλιθέα Καλαμπάκας, 2014-2015, Σουφλί 2015) και πιθανώς οφείλεται σε μεμονωμένα άτομα που επανειλημμένα ασκούν αυτήν την παράνομη πρακτική. Η επαναληψιμότητα αυτή αν και αποτελεί μια μεγάλη πληγή για την πανίδα της περιοχής μπορεί να αποτελέσει τη βάση για το προσεκτικό σχεδιασμό των ερευνών, τη φύλαξη των περιοχών αυτών από τις αρμόδιες υπηρεσίες και πιθανώς στη σύλληψη των ενόχων.
5. Βάσει των ευρημάτων, οι κύριοι λόγοι χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων πιθανότατα ήταν: εξόντωση αλεπούς ή λύκου, έλεγχος των αδέσποτων σκύλων και προσωπικές αντιδικίες μεταξύ βοσκών ή/και κυνηγών. Τους ίδιους λόγους αναφέρει και μια πρόσφατη έρευνα για τη χρήση των δηλητηριασμένων δολωμάτων (Skartsi *et al.* 2014).
6. Τα δηλητηριασμένα δολώματα έχουν διάφορα χαρακτηριστικά που τα καθιστούν ιδιαίτερα επικίνδυνα για το περιβάλλον και τη δημόσια υγεία. Δύο από αυτά είναι η ανθεκτικότητά τους και το γεγονός ότι είναι παρασκευασμένα με τέτοιο τρόπο ώστε να περνούν απαρατήρητα.
7. Οι τοξικολογικές αναλύσεις που διεξήχθησαν μέσα σε αυτά τα δύο χρόνια (Kret *et al.* 2015), στα διάφορα δείγματα απέδειξαν τη χρήση παράνομων και άκρως τοξικών φυτοφαρμάκων (π.χ. Endosulfan, Carbofuran, Phorate) στην παρασκευή των δηλητηριασμένων δολωμάτων. Η συχνότητα της χρήσης αυτών των φυτοφαρμάκων και η εξάπλωση της σε διάφορα μέρη της χώρας αποκαλύπτει την παράνομη διακίνηση απαγορευμένων φυτοφαρμάκων σε εθνικό επίπεδο. Σύμφωνα με στοιχεία του ευρωπαϊκού συνδέσμου φυτοπροστασίας (ECPA) το 10% τουλάχιστον των φυτοφαρμάκων που διακινούνται στην ΕΕ είναι παράνομα με την Ευροποι να ανεβάζει το ποσοστό αυτό σε 25% σε κάποια κράτη μέλη. Τα παράνομα φυτοφάρμακα προέρχονται από τρίτες χώρες, κυρίως από την Κίνα και την Ινδία και κατά κανόνα μέσω Αμβούργου, Αμβέρσας και Ρότερνταμ μεταφέρονται σε κράτη-μέλη, ανάμεσα σε αυτά και η Ελλάδα. Αξίζει να αναφερθεί ότι από το 2012 και έπειτα όπου και άρχισε να εφαρμόζεται ο ν. 4036/2012 σχετικά με τη διάθεση γεωργικών φαρμάκων στην αγορά, το ΥΠΑΑΤ έχει διαχειριστεί πάνω από 160 υποθέσεις και έχει επιβάλει πρόστιμα αρκετών εκατοντάδων χιλιάδων ευρώ για παράνομα σκευάσματα. Σύμφωνα με τον Ελληνικό Σύνδεσμο Φυτοπροστασίας (Ε.ΣΥ.Φ) τα φυτοφάρμακα που εισάγονται παράνομα από τρίτες χώρες, και συγκεκριμένα από Τουρκία, ΠΓΔΜ και Αλβανία, είναι κυρίως προϊόντα που έχουν αποσυρθεί εδώ και χρόνια τόσο στην ΕΕ όσο και στην Ελλάδα.
8. Επισημαίνεται ότι το αρνητικό αποτέλεσμα μιας τοξικολογικής ανάλυσης δεν υποδηλώνει απαραίτητα

και την απουσία δηλητηρίου. Ένα αρνητικό αποτέλεσμα μπορεί να οφείλεται:

- Σε ελλειπές ιστορικό (ύποπτα δηλητήρια, συνθήκες θανάτου κ.λπ)
 - Σε ακαταλληλότητα των αποσταλμένων δειγμάτων (ανεπαρκής ποσότητα, σήψη κ.λπ)
 - Στη μη διάθεση από το εργαστήριο κατάλληλης αναλυτικής μεθόδου για την ανίχνευση συγκεκριμένου δηλητηρίου
 - Στην ύπαρξη συγκεντρώσεων δηλητηρίων χαμηλότερων από τα όρια ανίχνευσης (LODs) εφαρμοσθείσας αναλυτικής μεθόδου
9. Κατά τη διάρκεια της λειτουργίας τους, οι ΟΣ έχουν αντιμετωπίσει δυσκολίες στην απομάκρυνση δηλητηριασμένων δολωμάτων και ζώων από το περιβάλλον λόγω της σύγχυσης των αρμοδιοτήτων, της υποστελέχωσης των αρμόδιων υπηρεσιών (δασαρχεία, κτηνιατρικές υπηρεσίες, δήμοι κ.α.) και της έλλειψης μίας νομοθετικής ρύθμισης που θα προβλέπει μία τυποποιημένη διαδικασία αντιμετώπισης των περιστατικών δηλητηρίασης ζώων. Ένα επίσης πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι ΟΣ είναι όταν το δηλητηριασμένο ζώο είναι αδέσποτος σκύλος εκτός ορίων οικισμών, καθώς δεν ορίζεται ξεκάθαρα στο υφιστάμενο νομοθετικό πλαίσιο, η αρμοδιότητα της δασικής υπηρεσίας στη συλλογή άλλων ζώων, στην περιοχή ευθύνης της, πέραν αυτών της άγριας πανίδας.
10. Η υποστελέχωση του Κέντρου Κτηνιατρικών Ιδρυμάτων Αθηνών (ΚΚΙΑ) αποτελεί τροχοπέδη στη στοιχειοθέτηση των υποθέσεων δηλητηρίασης στο δικαστήριο. Η διαδικασία που πρέπει να ακολουθείται κατά τον εντοπισμό ενός δηλητηριασμένου ζώου είναι ιδανικά η εξής: Συλλογή πτώματος επί τόπου από την αρμόδια αρχή, δασαρχεία αν είναι εκτός αστικού περιβάλλοντος, δήμοι αν είναι εντός. Μεταφορά στο αγροτικό κτηνιατρείο και συλλογή στομάχου από τον κτηνίατρο, στη συνέχεια αποστολή με ταχυμεταφορά (courier) στο ΚΚΙΑ, διενέργεια τοξικολογικής ανάλυσης των δειγμάτων και αποστολή των αποτελεσμάτων στις αρμόδιες αρχές, οι οποίες και πρέπει να έχουν ήδη υποβάλλει καταγγελία στις εισαγγελικές αρχές, ώστε να πάρει η κάθε υπόθεση τον δρόμο της δικαιοσύνης. Σύμφωνα με τις οδηγίες δειγματοληψίας τοξικολογικών αναλύσεων από το ΚΚΙΑ προς τη Γενική Διεύθυνση Κτηνιατρικής ΚΔΥ, τα δείγματα που συνοδεύονται από μηνυτήριες αναφορές θα αποστέλλονται απευθείας από την κατά τόπους Αστυνομική Αρχή στην Ιατρική Σχολή, Τμήμα Ιατροδικαστικής και Τοξικολογίας με συνημμένο το Δελτίο Αποστολής Παθολογικού ή Βιολογικού υλικού της Κτηνιατρικής Υπηρεσίας. Σημειώνεται ότι λόγω της υποστελέχωσης του ΚΚΙΑ και του μεγάλου όγκου δειγμάτων που αποστέλλονται σε αυτό για τη διενέργεια αναλύσεων για τον ιό της λύσσας, δυσχεραίνεται η αποστολή των δειγμάτων από τα κατά τόπους αγροτικά κτηνιατρεία και είτε δεν διενεργούνται οι τοξικολογικές αναλύσεις είτε αυτές δεν πραγματοποιούνται έγκαιρα. Δίχως τα αποτελέσματα των αναλύσεων αυτών, τα οποία αποτελούν αδιάσειστα στοιχεία εάν ο θάνατος του ζώου προήλθε από δηλητηρίαση ή όχι, οι υποθέσεις αυτές και να καταλήξουν στο δικαστήριο, δε θα είναι εφικτή η ισχυρή στοιχειοθέτηση τους.

ΜΕΤΡΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Βάσει των αποτελεσμάτων της δράσης και τα προβλήματα που έχουν προκύψει κατά την υλοποίησή της, προτείνονται για την πιο αποτελεσματική αντιμετώπιση της παράνομης χρήσης των δηλητηριασμένων δολωμάτων τα ακόλουθα μέτρα:

1. Οι δράσεις για την καταπολέμηση της παράνομης χρήσης των δηλητηριασμένων δολωμάτων πρέπει αρχικά να στοχεύουν στην επίλυση των συγκρούσεων μεταξύ των εμπλεκόμενων κοινωνικών ομάδων. Εάν τα κίνητρα για την τοποθέτηση δηλητηριασμένου δολώματος μετριαστούν ή εξαλειφθούν τότε θα μειωθούν και τα περιστατικά δηλητηρίασης. Η εξάλειψη των κινήτρων είναι η καλύτερη πρόληψη.
2. Για την αποσαφήνιση των αρμοδιοτήτων και τη διευκρίνιση του ρόλου των εμπλεκόμενων υπηρεσιών και φορέων στην αντιμετώπιση τόσο της παράνομης χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων όσο και τη διαχείριση των δηλητηριασμένων δολωμάτων ή/και ζώων κρίνεται αναγκαία η δημιουργία στοχευμένου νομοθετικού πλαισίου. Η εν λόγω νομοθεσία θα προβλέπει ποια διαδικασία πρέπει να τηρηθεί και από ποιές υπηρεσίες/φορείς, ανάλογα με την περίπτωση, από την αφαίρεση του δηλητηριασμένου δολώματος ή/και ζώου από το περιβάλλον μέχρι την υποβολή μηνυτήριας αναφοράς και τη δίωξη του εγκλήματος.
3. Παρόλο που οι ΟΣ μπορούν να καλύψουν μεγάλες περιοχές, είναι αντικειμενικά αδύνατο να καλύψουν όλη την περιοχή μελέτης του Ασπροπάρη. Στην αποτελεσματικότερη λειτουργία των δυο ΟΣ θα μπορούσε να συμβάλει η ενεργοποίηση και η ενθάρρυνση των ανθρώπων που βρίσκονται στην ύπαιθρο ώστε να ενημερώνουν τις ΟΣ για όλα περιστατικά στις περιοχές τους. Κατά αυτό τον τρόπο οι ΟΣ θα μπορούν να δουλεύουν στοχευμένα και να «καθαρίζουν» μία περιοχήτο συντομότερο δυνατόν, μειώνοντας έτσι τις πιθανότητες δηλητηρίασης. Ιδανικά τόσο οι αρμόδιες υπηρεσίες και οι εμπλεκόμενους φορείς (δασαρχεία, δήμους, αγροτικά και ιδιωτικά κτηνιατρεία, θηροφυλακή κ.α.) όσο και οι χρήστες γης και πολίτες που δραστηριοποιούνται στην ύπαιθρο (κτηνοτρόφοι, κυνηγοί, κάτοικοι χωριών, ορειβάτες, περιπατητές κ.α.) μπορούν να συμβάλουν στην διάδοση της πληροφορίας των δηλητηριάσεων.
4. Κρίνεται απαραίτητη η δημιουργία ενημερωτικού υλικού που θα περιέχει σχετικές πληροφορίες για το πρόβλημα και τις προεκτάσεις της παράνομης χρήσης των δηλητηριασμένων δολωμάτων. Οι ΟΣ διαθέτουν κατάλληλο πληροφοριακό υλικό για τον τρόπο επικοινωνίας με αυτές και το οποίο θα διανεμηθεί σε όλους τους παραπάνω ενδιαφερόμενους (Παράρτημα II).
5. Κρίνοντας από την ίδια εμπειρία των ΟΣ σχετικά με την αποτελεσματικότητα των ειδικά εκπαιδευμένων σκύλων στον εντοπισμό των δηλητηριασμένων δολωμάτων, η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία και το WWF Ελλάς συστήνουν ανεπιφύλακτα τη δημιουργία ΟΣ σε περισσότερες περιοχές ευαίσθητες για σπάνια είδη γυπών κ.λπ. Οι ΟΣ θα μπορούσαν να λειτουργούν και υπό την σκέπη της δασικής υπηρεσίας, των φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών και της θηροφυλακής.
6. Συστηματική φύλαξη της υπαίθρου για την αποθάρρυνση των επίδοξων δραστών, ιδιαίτερα σε περιοχές όπου εντοπίζονται τα συχνότερα περιστατικά δηλητηρίασης. Βάσει του άρθρου 5Z της ΚΥΑ .Π. 8353/276/Ε103/23-2-2012 (ΦΕΚ 415/Β/23-2-2012) «Οι κατά τόπους αρμόδιες δασικές υπηρεσίες μεριμνούν με ενημερωτικές εκστρατείες και με τακτικούς επιτόπιους ελέγχους για τον εντοπισμό της χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων». Στο έργο των δασαρχείων μπορούν να συμβάλλουν οι Φορείς Διαχείρισης των Εθνικών Πάρκων και η Θηροφυλακή θέτοντας τον έλεγχο της υπαίθρου για παράνομη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων στον ετήσιο προγραμματισμό φύλαξής τους μαζί με τις λοιπές πράξεις, όπως λαθροϋλοτομίες, λαθροθηρία κ.λπ.
7. Ενεργή εμπλοκή των αρμόδιων φορέων (δασαρχεία, κτηνιατρική υπηρεσία, ΟΤΑ) για την ασφαλή ταφή των δηλητηριασμένων ζώων μιας και σε ελάχιστες περιοχές της Ελλάδας υπάρχουν ειδικοί χώροι καταστροφής επικίνδυνων οργανικών υλικών μέσω καύσης. Οδηγίες για την ασφαλή ταφή δηλητηριασμένων δολωμάτων ζωικών ιστών παρέχονται στην εγκύκλιο με αριθ. πρωτ: 2967/33905-13.3.2014 του ΥΠΑΑΤ με τίτλο «Ενημέρωση του κοινού για τα γεωργικά φάρμακα και την αντιμετώπιση περιπτώσεων δηλητηριασμένων δολωμάτων από τη χρήση φυτοπροστατευτικών ουσιών» .
8. Η παράνομη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων είναι έγκλημα που διώκεται αυτεπάγγελα, που σημαίνει ότι οποιοσδήποτε λάβει γνώση αυτού του εγκλήματος με οποιοδήποτε τρόπο (δηλαδή ως αυτόπτης ή αυτήκοος μάρτυρας) έχει δικαίωμα να το καταγγείλει στις αρμόδιες δικωτικές αρχές.

Αυτές οφείλουν να προχωρήσουν σε έρευνα ακόμα και σε περίπτωση καταγγελίας κατ' αγνώστων, πριν διαβιβάσουν τη δικογραφία στον εισαγγελέα. Παράλληλα οι αρχές θα πρέπει να αιτηθούν τη διενέργεια τοξικολογικής ανάλυσης, ώστε να διαπιστωθεί το δηλητήριο που έχει χρησιμοποιηθεί και να συμπεριληφθεί η έκθεση με τα ευρήματα στο φάκελο της δικογραφίας.

9. Αυστηρός έλεγχος στην προμήθεια τοξικών φυτοπροστατευτικών ουσιών και εφαρμογή της ηλεκτρονικής συνταγογράφησης. Διενέργεια εκστρατείας και αμνηστίας για την παράδοση παράνομων τοξικών ουσιών που υπάρχουν αποθηκευμένες από τους διάφορους χρήστες.
10. Στελέχωση με το απαραίτητο προσωπικό και τον αντίστοιχο εξοπλισμό του ΚΚΙΑ, ώστε να καλύπτει αφενός τις ανάγκες όλης της ελληνικής επικράτειας και αφετέρου τη διενέργεια των τοξικολογικών αναλύσεων μιας ευρύτερης γκάμας δηλητηρίων συγκριτικά με αυτές που δύνανται να εντοπιστούν σήμερα.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστούμε πολύ όλους τους ανθρώπους της υπαίθρου (κτηνοτρόφοι, κυνηγοί, αγρότες, κάτοικοι χωριών) στην περιοχή των Χασίων – Αντιχασίων και Κόζιακα, τους κυνηγούς, κτηνοτρόφους και κατοίκους Σουφλίου, Ιάσμου, Πετρόλοφου, Λύρας, Άνω Βυρσίνης, Σιδηρώ, Κίρκης για την στενή και πολύ πρόθυμη συνεργασία τους και την καλή τους καρδιά που μας δίνει κουράγιο και δύναμη να συνεχίσουμε.

Επίσης ευχαριστούμε πολύ τους κάτωθι φορείς που με τη δική τους πρωτοβουλία και συνδρομή είτε λάβαμε γνώση περιστατικών δηλητηριασμένων δολωμάτων είτε συνέβαλαν αναλόγως της αρμοδιότητάς τους στη διαχείριση των περιστατικών, στην αποστολή δειγμάτων για τοξικολογική ανάλυση, στην ασφαλή ταφή των δηλητηριασμένων δειγμάτων και στην υποβολή μήνυσεων κατ' αγνώστων:

Έθρος:

Δασαρχεία Σουφλίου, Διδυμοτείχου και Αλεξανδρούπολης, Διεύθυνση Δασών Ροδόπης, Δασονομείο Ιάσμου, Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Δάσους Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου, Αγροτικά Κτηνιατρεία Σουφλίου και Κομοτηνής, Αστυνομικό Τμήμα Σουφλίου, Δήμος Σουφλίου.

Κεντρική Ελλάδα:

Δασαρχείο Καλαμπάκας, Δασαρχείο Τρικάλων, Δασαρχείο Πετρουλίου, Δασαρχείο Ελασσόνας, Αγροτικό Κτηνιατρείο Καλαμπάκας, Δήμο Καλαμπάκας, Αστυνομικό Τμήμα Καλαμπάκας, Αστυνομική Διεύθυνση Τρικάλων, Εισαγγελία Τρικάλων, Κυνηγετικό Σύλλογο Καλαμπάκας, Ζ' Κυνηγετική Ομοσπονδία Θεσσαλίας και Νήσων Σποράδων, Εταιρεία Προστασίας Πρεσπών, Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Πρεσπών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Andevski, J. 2013. Vulture Conservation in the Balkan Peninsula and Adjacent Regions: 10 Years of Vulture Research and Conservation. Vulture Conservation Foundation, Skopje. 40 pp.

Baumgart, W. 2001. Europas Geier: Flugriesen im Aufwind. AULA-Verlag. Wiebelsheim.

BirdLife International 2015. *Neophron percnopterus*. In: IUCN 2015. IUCN Red List of Threatened Species. Version 2015.3.1. < www.birdlife.org/datazone/userfiles/file/Species/erlob/summarypdfs/22695180_neophron_percnopterus.pdf, πρόσβαση στις 26.04.2015>

- Cramp, S. & Simmons, K. (eds.) 1980. The birds of the western Palearctic. Vol. 2, Oxford University press, Oxford.
- Del Hoyo, J., Elliott, A. & Sargatal, J. (eds.) 1994. Handbook of the Birds of the World. Vol. 2. Lynx Edicions, Barcelona.
- Dobrev, D. and Stoychev, S. 2013. Vulture conservation in Bulgaria. In: Papazoglou, C. Charalambous, C. (Eds.) Proceedings of the Griffon Vulture Conference, 6-8 March 2013, Limassol. Cyprus, BirdLife Cyprus. pp. 38-52.
- Boletín informativo sobre Geodiversidad y Biodiversidad de Andalucía. 2015, <http://www.juntadeandalucia.es/medioambiente/portal_web/web/servicios/centro_de_documentacion_y_biblioteca/fondo_editorial_digital/revistas_boletines/geobio/boletin_geobio_41_especial_unidad_canina.pdf, πρόσβαση στις 06.03.2015>
- Jensen, P. 2007. The Behavioural Biology of Dogs. Cabi Publishing, 276 pp.
- Κορμπέτη Μ. & Πολίτης Γ. (συντ.) 2012. Προτάσεις περιβαλλοντικών οργανώσεων και φορέων για την αντιμετώπιση της παράνομης χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων στην Ελλάδα. Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης, WWF Ελλάς, Άνιμα, Αρκτούρος, Καλλιστώ και Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτη, Αθήνα.
- Kret, E. 2013. Egyptian Vulture Monitoring in Thrace in 2013. Annual Technical Report, pp. 34. WWF Greece, Athens.
- Kret, E., Βαβύλης, Δ., Saravia, V. & Ντεμίρη, Κ. 2015. Ανίχνευση δηλητηριασμένων δολωμάτων με ειδικά εκπαιδευμένα σκυλιά στη Θράκη και την Κεντρική Ελλάδα, Ετήσια αναφορά 2014, pp. 56. Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία & WWF-Ελλάς, Αθήνα (Conservation action C1).
- López-López, P., García-Ripollés, C. and Urios, V. (2014), Food predictability determines space use of endangered vultures: implications for management of supplementary feeding. *Ecological Applications*, 24: 938–949. doi:10.1890/13-2000.1
- Miklosi, A. 2014. Dog Behaviour, Evolution, and Cognition. Second edition, Oxford University Press, 400 pp.
- Parejo Garcia, J. 2013. “Arcon Method” summary. *Animal and Veterinary Sciences* 1 (6):51-59. <https://www.rewildingeurope.com/news/webinar-european-rewilding-network-about-how-to-restore-food-chains/>, πρόσβαση στις 28/3/2016
- Saravia, V. 2014. Egyptian vulture Monitoring in Northern, Central and Western Greece. 2012-2013 Report. Hellenic Ornithological Society, Athens, Greece.
- Skartsi Th., Dobrev V., Opper S., Kafetzis A., Kret E., Karampatsa R., Saravia V., Bounas T., Vavylis D., Sidiropoulos L., Arkumarev V., Dyulgerova S. and Nikolov S.C. 2014. Assessment of the illegal use of poison in the Egyptian vulture project sites in Greece and Bulgaria for the period 2003-2012. Technical report, WWF Greece, Athens. LIFE+ project “The Return of the Neophron” LIFE10 NAT/BG/000152 (Preparatory Action A3).
- Velevski, M., Nikolov, S. C., Hallmann, B., Dobrev, V., Sidiropoulos, L., Saravia, V., Tsiakiris, R., Arkumarev, V., Galanaki, A., Kominos, T., Stara, K., Kret, E., Grubač, B., Lisičanec, E., Kastritis, T., Vavylis, D., Topi, M., Hoxha, B. & Opper, S. 2015. Population decline and range contraction of the Egyptian Vulture *Neophron percnopterus* on the Balkan Peninsula. *Bird Conservation International* 25 :1-11.
- Γεωργιάδης Λ., Μπαξεβάνη Κ., Ξηρουχάκης Σ., Προμπονάς Μ., Σακελλάρη Μ., Infante S. και Machado C. (2015). Συνοπτική Παρουσίαση Προγράμματος LIFE09 NAT/ES/000533: «Καινοτόμες Δράσεις για την Αντιμετώπιση της Παράνομης Χρήσης Δηλητηριασμένων Δολωμάτων σε Μεσογειακές Περιοχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης», Οκτώβριος 2010 – Οκτώβριος 2014. Πανεπιστήμιο Κρήτης – Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης, Ηράκλειο, Ιανουάριος 2015.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ Ι

Παράρτημα Ια. Φωτογραφίες με κόκκαλα που εντοπίστηκαν στο Σουφλί στις 02/2/2015

Παράρτημα Ιβ. Φωτογραφίες με νεκρό σκυλί που εντοπίστηκε στο Σουφλί στις 16/4/2015.

Παράρτημα Ιγ. Φωτογραφίες με νεκρό σκυλί που εντοπίστηκε στη Λύρα στις 10/4/2015.

Παράρτημα Ιδ. Φωτογραφίες με νεκρά Όρνια που εντοπίστηκαν στη Άνω Βυρσίνη 24-26/4/2015.

Παράρτημα Ιε. Φωτογραφία με νεκρό κυνηγόσκυλο που εντοπίστηκε στο Σουφλί στις 19/5/2015.

Παράρτημα Ιζ. Φωτογραφίες με νεκρά τσοπανόσκυλο (αρ.4), λύκο (αρ.3), αλεπού (αρ.1) και κόκκαλα (αρ.2) που εντοπίστηκαν στο Σουφλί στις 19/5/2015.

1

2

3

4

Παράρτημα Ιθ. Φωτογραφία με νεκρό τσοπανόσκυλο που εντοπίστηκε στον Πετρόλοφο στις 18/7/2015.

Παράρτημα Ιη. Φωτογραφίες με νεκρά τσοπανόσκυλο (αρ.1), αλεπού (αρ.2), και δηλητηριασμένα δολώματα (αρ.3) που εντοπίστηκαν στο Σιδηρώ στις 27-28/9/2015.

1

2

3

Παράρτημα Ιι. Φωτογραφίες με νεκρή γάτα και κομμάτι λίπους που εντοπίστηκαν στο Σουφλί στις 30/11/2015.

Παράρτημα Ικ. Φωτογραφίες με νεκρά ζώα και δηλητηριασμένα δολώματα που βρέθηκαν στο Καλοχώρι Καλαμπάκας στις 17/5/2014.

Παράρτημα Ιλ. Φωτογραφίες με δηλητηριασμένο δόλωμα κυανιούχου άλατος (1 & 2), δηλητηριασμένο λουκάνικο (3), δηλητηριασμένο κρέας με εμφανείς τους κόκκους του φυτοφαρμάκου(4) και δηλητηριασμένης αλεπούς(5) στο Περτούλι στις 22 και 27/3/2015.

1

2

3

4

5

Παράρτημα Ιμ. Φωτογραφίες με δηλητηριασμένα τσοπανόσκυλα (1,2,3) και δηλητηριασμένο δόλωμα (4) στο Καλοχώρι Καλαμπάκας στη 1 και 11/5/2015.

1

2

3

4

Παράρτημα Iv. Φωτογραφίες με δηλητηριασμένη γάτα (1). δηλητηριασμένο τσοπανόσκυλο (2) και δαγκωμένη εφημερίδα με υπολείμματα δηλητηριασμένου δολώματος (3) στην Καλλιθέα Καλαμπάκας στις 14/7/2015.

1

2

3

Παράρτημα Ιζ. Φωτογραφίες από κουφάρι αλόγου(1) και δηλητηριασμένου λύκου (2) στο Όρος Όλυμπος στις 27/10/2015.

1

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ II

Ενημερωτικό υλικό

Αφίσες

**ΑΝΙΧΝΕΥΤΗΣ
ΔΗΛΗΤΗΡΙΑΣΜΕΝΩΝ
ΔΟΛΩΜΑΤΩΝ**

Μάθετε για φόλες ή δηλητηριασμένα
ζώα στην περιοχή σας;

Καλέστε την ομάδα ανίχνευσης
δηλητηριασμένων δολωμάτων στο
2554032210 (24 ώρες)

WWF Ελλάς, Δαδιά

Μάθετε για φόλες
ή δηλητηριασμένα ζώα στην ύπαιθρο;

Καλέστε άμεσα την Ομάδα Ανίχνευσης
Δηλητηριασμένων Δολωμάτων:

6947 610763 (24 ώρες) και
τηλ. **210 8227937** (καθημερινά 9:00-17:00)

Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία

Μάθετε για φύλες ή δηλητηριασμένα ζώα στην ύπαιθρο;
Καλέστε άμεσα την Ομάδα Ανίχνευσης Δηλητηριασμένων Δολωμάτων:
6947 610763 (24 ώρες) και
τηλ. **210 8227937** (καθημερινά 9:00-17:00)
Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία

